

**Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
Кафедра педагогіки вищої школи**

**Методичні вказівки до вивчення
навчальної дисципліни
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ
УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ**
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти

Слов'янськ – 2020

УДК 378.016: [001:174](072)

M54

Рецензенти:

Нікітіна Н.П. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Холодний О. І. – кандидат педагогічних наук, доцент декан факультету фізичного виховання ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

М 54 Методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни «Академічна доброчесність університетської спільноти» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання / Уклад.: Я. В. Топольник, Н. С. Гарань, Слов'янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2020. 62 с.

Методичні вказівки укладено відповідно до навчального плану підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання. Подано: навчально-методичні матеріали для лекцій, опорний конспект лекцій; інструктивно-методичні матеріали до практичних занять; дидактичне забезпечення самостійної роботи: вимоги до есе, рекомендації щодо використання інформаційних технологій і до складання ментальної карти (інтелектуальної карти); контрольні питання до заліку. Призначається для викладачів закладів вищої освіти, здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, науковців, науково-педагогічних працівників.

Друкується за рішенням Вченої ради
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»
(протокол № 1 від 28.08.2020 р.)

ЗМІСТ

1. Передмова.
2. Навчально-методичні матеріали для лекцій із навчальної дисципліни «Академічна доброчесність університетської спільноти». Опорний конспект лекцій.
3. Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять із навчальної дисципліни «Академічна доброчесність університетської спільноти».
4. Дидактичне забезпечення самостійної роботи.
5. Перелік питань до заліку з дисципліни «Академічна доброчесність університетської спільноти».

ПЕРЕДМОВА

Вітчизняна система вищої освіти має незаперечні досягнення в підготовці кваліфікованих фахівців. Характерною особливістю сучасного етапу розвитку цієї системи є те, що позитивні тенденції збільшують попит на освітні послуги. За існуючої освітньої практики це спричиняє недостатнє задоволення потреб ринку праці педагогами з належним рівнем науково-практичної підготовки, особливо з дотриманням принципів академічної доброчесності в освітній діяльності. Стрімкий розвиток комп'ютерних технологій призвів до різкого збільшення форм та засобів вільного доступу до джерел інформації для забезпечення науково-дослідних, освітніх і культурних потреб. Однак, як і більшість сучасних досягнень, такий інформаційний бум несе низку загроз. Зокрема, в освітянському середовищі це проявляється в поширенні проявів нехтування засадами академічної доброчесності. Змістове наповнення методичних вказівок навчальної дисципліни «Академічна доброчесність університетської спільноти» покликано сприяти формуванню в здобувачів цілісної системи знань про сучасні принципи академічної доброчесності в освітянському та науковому просторі, набуттю навичок і компетентностей щодо організації освітньої та наукової роботи з дотриманням правил академічної доброчесності та етичних норм здійснення освітньої діяльності.

Отже, метою методичних вказівок до вивчення навчальної дисципліни «Академічна доброчесність університетської спільноти» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання є формування цілісної системи знань про сучасні принципи академічної доброчесності в освітянському та науковому просторі, набуття здобувачами навичок і компетентностей щодо організації освітньої та наукової роботи, з дотриманням правил академічної доброчесності та етичних норм здійснення освітньої діяльності.

Навчально-методичні матеріали для лекцій із навчальної дисципліни «Академічна доброчесність університетської спільноти».

Опорний конспект лекцій.

Тема 1: Основні засади курсу «Академічна доброчесність університетської спільноти».

Мета вивчення: мати уявлення про основні поняття: академічна доброчесність, порушення академічної доброчесності, академічна відповідальність

Обладнання: мультимедійний проєктор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

План лекції:

1. Академічна доброчесність як важлива складова державної політики у сфері освіти.
2. «Академічна доброчесність» як дефініція Закону «Про вищу освіту».
3. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти, педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками.
4. Порушення академічної доброчесності.
5. Академічна відповідальність за порушення принципів академічної доброчесності.

Література:

Основна: 1, 3.

Додаткова: 1, 2, 4, 6.

Ключові поняття: система вищої освіти, академічна доброчесність, порушення академічної доброчесності, академічна відповідальність, здобувачі освіти, педагогічні працівники, наукові працівники.

Основний зміст

Питання 1. 2. Академічна доброчесність як важлива складова державної політики у сфері освіти. «Академічна доброчесність» як дефініція Закону «Про вищу освіту».

Євроінтеграційні процеси в освітянському просторі України обумовлюють активізацію інноваційних тенденцій відповідності стандартам якості вищої освіти закордоном. Цим пояснюється необхідність реформування усіх ланок освіти й вищої, зокрема. На конкурентноспроможність українських фахівців вітчизняного та європейського ринків праці відчутно впливає якість підготовки професійних кадрів у вищій школі та відповідність дипломів європейським стандартам. Якісна зміна системи вищої освіти вимагає розроблення нових підходів до навчання та викладання, утвердження чесності та етичних цінностей в освітньому процесі і науковій діяльності, створення нових механізмів побудови комунікації в закладах вищої освіти, що сприятиме формуванню високої академічної культури, носіями якої будуть науково-педагогічні і наукові працівники та здобувачі освіти.

У Законі України «Про освіту» визначено академічну доброчесність. Цей закон прийнятий Парламентом України 5 вересня 2017 р. Згідно статті 42, *академічна доброчесність* – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Одним з основних завдань Закону є удосконалення правових механізмів реалізації конституційного права громадян на рівний доступ до якісної освіти на всіх рівнях; створення умов для освіти особи упродовж життя (запровадження таких видів освіти як формальної, неформальної та інформальної); удосконалення нормативно-правової бази освіти, у тому числі розроблення новітніх програм, зорієнтованих на модернізацію системи перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників навчальних закладів тощо.

Питання 3. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти,

педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками.

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає: посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливим освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності.

Питання 4. Порухення академічної доброчесності.

Порухенням академічної доброчесності вважається:

- академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства; формою академічного плагіату є самоплагіат, що полягає у відтворенні без посилання на джерело інформації власних раніше опублікованих текстів;
- фабрикація – фальсифікація результатів досліджень, посилань, або будь-яких інших даних, що стосуються освітнього процесу;
- обман – надання завідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітньої процесу;
- списування – використання без відповідного дозволу зовнішніх джерел інформації під час оцінювання результатів навчання;
- хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна чи послуг матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної вигоди в освітньому процесі.

Питання 5. Академічна відповідальність за порушення принципів академічної доброчесності.

За порушення академічної доброчесності педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники закладів освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання; позбавлення присудженого наукового ступеня чи присвоєного вченого звання; позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження навчального курсу; відрахування із закладу освіти (крім осіб, що здобувають загальну середню освіту).

За порушення академічної доброчесності педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники закладів освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності. Слід зазначити, що згідно з частиною сьомою статті 42 Закону України «Про освіту» види академічної відповідальності (у тому числі додаткові та/або деталізовані) учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної

доброчесності можуть визначатися як спеціальними законами, так і внутрішніми положеннями закладу освіти, за умови затвердження (погодження) основним колегіальним органом управління закладу освіти вченою радою – та погодження з відповідними органами самоврядування здобувачів освіти в частині їхньої відповідальності. Прикладом імплементації принципів академічної доброчесності в освітнє та наукове середовище є підписання меморандуму 23 лютого 2018 року, в приміщенні МОН України з компанією Plagiat.pl, що дасть можливість українським ЗВО впродовж 5 років безоплатно використовувати сучасну систему для виявлення плагіату, зокрема з робіт, виконаних різними мовами.

Запитання та завдання для самостійної роботи

1. Охарактеризуйте, що передбачає дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти, педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками.
2. Як ви вважаєте, від чого залежить ефективність реалізації академічної доброчесності як важливої складової державної політики у сфері освіти?
3. Що передбачає академічна відповідальність за порушення принципів академічної доброчесності?
4. Випишіть визначення основних понять, в опорі на які сьогодні відбувається осмислення ключових положень академічної доброчесності. Визначення внесіть у глосарій.
5. Запишіть питання, що залишилися у вас після ознайомлення з даною лекцією.

Тема 2: Дотримання стандартів і принципів академічної доброчесності як запорука успішного розвитку суспільства.

Мета вивчення: мати уявлення про академічну доброчесність у сучасному освітньо-науковому просторі, плагіат і порушення принципів академічної доброчесності.

Обладнання: мультимедійний проєктор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

План лекції:

1. Академічна доброчесність у сучасному освітньо-науковому просторі.
2. Практика дотримання засад академічної доброчесності в навчальних закладах.
3. Наукова доброчесність, як запорука стабільного розвитку освіти та науки.
4. Плагіат і порушення принципів академічної доброчесності.
5. Академічна доброчесність як «секрет успіху» або норма суспільних відносин.

Література:

Основна: 1, 3.

Додаткова: 1, 2, 4, 6.

Основний зміст

Питання 1. Академічна доброчесність у сучасному освітньо-науковому просторі.

В умовах глобалізаційних процесів сучасного суспільства проблема академічної доброчесності набуває дедалі більшого значення. Стрімкий розвиток технологій та вільний доступ до продуктів інтелектуальної власності полегшують процес використання та поширення інформації, але разом з цим набувають усе більших обертів процеси запозичення, привласнення і використання чужих ідей та думок. Саме тому поглиблення та розширення знань з проблеми академічної доброчесності та впровадження отриманих знань та принципів на практиці є дуже актуальним та важливим завданням сучасного освітньо-наукового простору. Неможливий розвиток освіти та науки без дотримання стандартів та принципів академічної доброчесності, саме вона є показником розвитку суспільства. Академічна доброчесність є моральним ядром академічної культури. Ось чому пояснення основних засад академічної доброчесності здобувачам та молодим науковцям в процесі навчальної, виховної та наукової діяльності

стає одним із найбільш важливих завдань. Академічна доброчесність є сукупністю етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової та творчої діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та наукових досягнень. Академічна культура не може бути перенесена чи запозичена. Вивчення європейських практик є важливою основою для розробки власних методів та засобів зрощення та розвитку академічної культури, адаптованих до реалій соціально-економічного розвитку держави, правового регулювання даної проблеми та ментальності.

Питання 2. Практика дотримання засад академічної доброчесності в навчальних закладах.

Практика навчальних закладів та наукових установ різних країнах світу показує доцільність існування значної кількості документів нормативного характеру як кодексів честі. У вітчизняній практиці вони теж використовуються, однак не завжди демонструють дієвість. Оскільки засвоєння принципів академічної доброчесності ґрунтується на органічній вбудові їх в мотиваційну структуру особистості. Якщо ж мотивація навчання першопочатково передбачає орієнтацію на формальні атрибуції вищої освіти (67% з опитаних), то навіть при інформованості про академічну доброчесність (53%), форми її порушення (39-77%) та при періодичних перевірках робіт на плагіат (52%) все ж 78% свідомо порушують принципи академічної доброчесності. Такі результати були отримані при проведенні соціологічного дослідження на вибірці 1928 різних закладів вищої освіти в межах проєкту «Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку», реалізованого Східноукраїнським фондом соціальних досліджень та Інститутом соціально-гуманітарних досліджень ХНУ імені В. Н. Каразіна в 2015 році.

В дослідженні виявлено, що порушенню академічної доброчесності, сприяють: велика кількість письмових робіт, їхня однотипність, неактуальність змісту запитам сучасності, відсутність розуміння доцільності виконання, окрім накопичення балів. Відповідно забезпечення академічної доброчесності має орієнтуватися на обмеження можливостей її порушення та усунення сприятливих для цього чинників. Викладачі мають акцентувати увагу на доцільності виконання завдань для професійної підготовки в цілому та майбутньої професійної діяльності, таким чином вбудовуючи їх у логіку розгортання професійного майбутнього. Завдання мають бути проблемними, актуальними з високою варіативністю та диференційованістю оцінювання, а їх виконання має спиратися на творче мислення. Дотримання засад академічної доброчесності є двостороннім процесом, в який включені викладачі та здобувачі. Саме викладачі є прикладом і взірцем для наслідування. Відсутність єдиної позиції викладачів щодо порушень академічної доброчесності дезорієнтує здобувача, наштотує сумніви щодо вартості зусиль дотримання академічної доброчесності, адже це важчий шлях, підриває цінність проголошених загальноосвітніх стандартів академічного життя. Дотримання принципів академічної доброчесності сприятиме конкурентоспроможності вітчизняної класичної освіти та загальноуніверситетських стандартів в світовому освітньо-науковому просторі в умовах зростаючого запиту на практичну орієнтованість освітніх програм, розвитку інформаційних та комунікаційних технологій, глобалізаційних процесів в сучасному суспільстві. Лише на засадах відкритості, чесності, прозорості та толерантності може відбуватися продуктивна співпраця та взаємодія всіх учасників освітньо-наукового процесу.

Питання 3, 4. Наукова доброчесність, як запорука стабільного розвитку освіти та науки. Плагіат і порушення принципів академічної доброчесності.

Завдання створення нових технологій покладається на науковців, які повинні рухати країну вперед. Якщо дослідити будь-яку галузь, то можна відзначити певну

тенденцію, що коли галузь стає занадто великою, з'являються проблеми з контролем людей, що працюють в ній. Частими стають випадки зловживань робочим становищем, недоліками в інструкціях чи правовій сфері. Насамперед, це можна віднести до проявів наукової недоброчесності, випадки якої, нажаль, зустрічаються. Зловживання недоліками системи призводить до того, що деякі науковці рухають уперед не науку, а себе, при цьому отримуючи привілеї та наукові звання, результати яких не мають корисного змісту для розвитку науки в цілому. Часто можна почути про випадки плагіату в наукових роботах, отримання великих рейтингів, за рахунок самоцититування та підключення адмінресурсу, видання журналів з платними статтями, зміст яких ніким не перевіряється. Усе це, створює багато безглуздої роботи, на якій держава втрачає величезні кошти, а наукова сфера країни не отримує нічого корисного. Усе це створює можливості стверджувати, що наукова доброчесність, її поширення, популяризація та підтримка – це актуальна проблема. Якщо працівники наукової сфери будуть керуватися її принципами, це дозволить країні зробити істотні кроки вперед.

Розглянемо проблеми, що пов'язані з даною темою окремо. Насамперед важливо звернути увагу на проблеми: плагіату, «хижацьких» наукових видань, проявів перегонів за порожніми рейтингами. Отже, плагіат, це визначення відомо людству з давніх давен, адже в усі часи люди намагалися копіювати поведінку, спосіб роботи в тих, в кого виконання тієї чи іншої задачі виходить краще. Це було логічно та правильно, коли мова йшла про робітників таких видів праці, результати якої будуть залежати лише від вправності ремісника та його досвіду. Проте, нині розвиток людства пішов далеко вперед, та наукова спільнота зорганізувалася таким чином, що найбільш ефективного розвитку можна досягти тільки при умові розвинення власних унікальних думок та унікальних розробок. Грунтуючись одна на одній, буде створюватися своєрідне дерево посилян на попередній досвід, його переосмислення та широке розгалуження у вигляді гілок з новими розробками. Проте проблема плагіату створює вузли в цих гілках, адже розгалуження переривається, й більшість ідей «ходить по колу», не приносячи ніякої користі. Це дозволяє стверджувати, що плагіат – це не тільки порушення авторських прав, але й непотрібна робота, яка потребує витрат, але не рухає науку вперед, і як результат, призводить до зниження рівня життя, та послаблення позицій країни у світі. З іншого боку, існують автори, які не займаються плагіатом, проте їх все одно можна віднести до людей, що порушують принципи академічної доброчесності. Це науковці, які не бажають створювати якісні наукові роботи, а пишуть, в кращому випадку, статті низької якості, а в гіршому, взагалі займаються псевдонаукою. Наприклад, останнім часом, широкого поширення набувають, так звані, «хижацькі видання», основним завданням яких, є публікація «наукових» статей та матеріалів за гроші. Знаючи перелік цих видань, недоброчесні автори можуть за певну оплату, отримати публікацію. З іншого боку, доброчесні автори можуть також опублікувати свої матеріали там, проте через наявність великої кількості низькоякісних статей, ці публікації зможуть зробити для них антирекламу, чи додати інших проблем.

Питання 5. Академічна доброчесність як «секрет успіху» або норма суспільних відносин.

Потрібно наголосити на тому, що академічна доброчесність стосується не лише якості освіти – вона напряму впливає на те, яких громадян виховує система вищої освіти в країні, які цінності закладаються під час навчання у ЗВО та яким є «секрет успіху» в суспільстві. Чи це важка і наполеглива праця, яка допомагає досягати успіхів як окремій людині, так і країні в цілому, чи це обман, шахрайство та сумнівна спритність, які потім стають нормами суспільних відносин і тягнуть країну на дно.

Дотримання академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти передбачає:
– самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового

контролю результатів навчання (для осіб з особливим освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей);

- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності.

Для педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників важливим є посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; дотримання загальноприйнятих етичних норм; дотримання норм Конституції і законів України.

Запитання та завдання для самостійної роботи.

1. Охарактеризуйте сучасні реалії дієвості академічної доброчесності у сучасному освітньо-науковому просторі.
2. Я ви вважаєте, чому в сучасному вітчизняному освітньо-науковому просторі позитивна практика академічної доброчесності не представлена так широко як за кордоном?
3. Що передбачає дотримання академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти?
4. Наведіть відомі вам випадки плагіату і порушення принципів академічної доброчесності.
5. Запишіть питання, які залишилися у вас після ознайомлення з даною лекцією.
6. Випишіть і внесіть у глосарій нові поняття даної теми.

Завдання для самостійної роботи (1 на вибір)

1. Напишіть творче есе-роздум на одну з запропонованих тем:
 - Академічна доброчесність як «секрет успіху».
 - Академічна доброчесність як норма суспільних відносин.
 - Академічна доброчесність як... (власний варіант)
2. Обміркуйте об'єктивні та суб'єктивні чинники, що призводять до порушення принципів академічної доброчесності під час навчання, запропонуйте можливі шляхи подолання порушень. Заповніть таблицю за прикладом.

№	чинник	можливий шлях подолання
1	велика кількість письмових робіт, їхня однотипність	
2	неактуальність змісту запитам сучасності	
3	відсутність розуміння доцільності виконання завдань, окрім формального накопичення балів	
4	...	

Тема 3: Основні види порушень академічної доброчесності та відповідальність.

Мета вивчення: надати поняття про основні види порушень академічної доброчесності, ознайомити з видами академічної відповідальності учасників освітнього процесу.

Обладнання: мультимедійний проєктор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

План лекції:

1. Основні види порушень академічної доброчесності.
2. Відповідальність за порушення академічної доброчесності.

3. Основні види відповідальності педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників за порушення академічної доброчесності.
4. Види академічної відповідальності учасників освітнього процесу, встановлені спеціальними законами та внутрішніми положеннями закладу вищої освіти.
5. Застосування заходів академічної відповідальності в закладі освіти.

Література:

Основна: 1, 3.

Додаткова: 1, 2, 4, 6.

Ключові поняття: заходи академічної відповідальності, заклад вищої освіти, викладач, порушення академічної доброчесності, академічна відповідальність.

Основний зміст

Питання 1. Деталізований перелік порушень академічної доброчесності учасниками освітнього процесу.

Закон України «Про освіту» визначає основні види порушень академічної доброчесності та відповідальність учасників освітнього процесу за такі порушення. Зокрема, відповідно до ч. 4 ст. 42 Закону, порушеннями академічної доброчесності є академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво та необ'єктивне оцінювання. Цей перелік може бути доповнений спеціальними законами, зокрема, Законом України «Про вищу освіту». Закон не надає закладам освіти права розширювати перелік порушень академічної доброчесності. Але вони у внутрішній системі забезпечення якості вищої освіти мають деталізувати зміст порушень, що визначені законами, а також можуть визначати інші порушення академічної етики. Академічна відповідальність, окрім випадків, безпосередньо визначених законами, може передбачатися лише за конкретні порушення, що відповідають передбаченим законами видам та визначені внутрішніми регуляторними документами закладу.

Деталізований перелік порушень може включати такі порушення (цей перелік не є вичерпним):

1. Академічний плагіат: плагіат фрагментів письмових робіт та повних текстів; плагіат ідей, даних, моделей, ілюстрацій тощо; відсутність належних посилань за відсутності привласнення авторства; помилки цитування.

2. Самоплагіат:

- дуплікація публікацій – публікація однієї і тієї самої наукової роботи (цілком або з несуттєвими змінами) в декількох виданнях, а також повторна публікація (цілком або з несуттєвими змінами) раніше оприлюднених статей, монографій, інших наукових робіт як нових наукових робіт;

- дуплікація наукових результатів – публікація повністю чи частково одних і тих самих наукових результатів у різних статтях, монографіях, інших наукових працях як нових результатів, які публікуються вперше;

- подання у звітах із виконання різних наукових проєктів тих самих результатів як таких, що отримані при виконанні відповідного проєкту;

- повторне подання здобувачами освіти письмових робіт, які вже подавалися як звітність із інших дисциплін, без дозволу викладача;

- агрегування чи доповнення даних – суміщення раніше опублікованих і нових даних без їх поділу з відповідними посиланнями на попередню публікацію;

- повторний аналіз раніше опублікованих даних без посилання на попередню публікацію цих даних та раніше виконаного їх аналізу.

3. Фабрикація:

- наведення у письмових роботах здобувачів та в наукових роботах вигаданих чи неперевірених даних, зокрема статистичних даних, результатів експериментів,

розрахунків чи емпіричних досліджень, фотографій, аудіо- та відеоматеріалів тощо;

- посилання на вигадані джерела інформації або навмисне посилання не на справжнє джерело;

- приписування іншим особам текстів, думок чи ідей, яких вони не висловлювали чи не публікували.

4. Фальсифікація:

- необґрунтоване корегування результатів власних наукових досліджень чи виконання навчальних завдань (таке, що не базується на повторних чи додаткових дослідженнях, вимірюваннях або розрахунках, виправленні виявлених помилок тощо);

- наведення у письмових роботах здобувачів та в наукових роботах свідомо змінених літературних даних та даних, отриманих із інших джерел; зокрема, статистичних даних, результатів експериментів, розрахунків чи емпіричних досліджень, фотографій, аудіо- та відеоматеріалів тощо без належного обґрунтування причин і зазначення методики їх корегування;

- наведення неповної або викривленої інформації про апробацію результатів досліджень та розробок.

5. Обман:

- включення до співавторів наукових публікацій осіб, що не брали кваліфікованої участі в їх підготовці;

- невключення до співавторів наукових публікацій осіб, що брали кваліфіковану участі в їх підготовці;

- подання як результатів власної праці робіт, виконаних на замовлення іншими особами, або робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання;

- здавання або представлення різними особами робіт з однаковим змістом як результату власної навчальної діяльності;

- написання чужих варіантів завдань на контрольних заходах;

- використання системи прихованих сигналів (звукових, жестових та ін.) при виконанні групових контрольних заходів з однаковими варіантами;

- несамостійне виконання завдань у випадках, коли не дозволяється отримання допомоги, або не зазначення інформації про отриману допомогу, консультації, співпрацю;

- проходження процедур контролю знань підставними особами;

- симуляція погіршення стану здоров'я, хвороби з метою уникнення контрольних заходів; • надання відгуків або рецензій на наукові або навчальні роботи без належного проведення їх експертизи.

6. Необ'єктивне оцінювання:

- свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти;

- невчасне повідомлення здобувачів освіти про систему оцінювання результатів навчання;

- застосування системи оцінювання, що не відповідає декларованим цілям та завданням теми, дисципліни, практики, освітньої програми тощо;

- відсутність об'єктивних критеріїв оцінювання.

Питання 2, 3. Відповідальність за порушення академічної доброчесності. Основні види відповідальності педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників за порушення академічної доброчесності.

Ступінь серйозності порушень може відрізнятися за видами порушень, їх повторюваністю, видами робіт (поточні письмові завдання, підсумкова атестація з дисципліни, підсумкова атестація на певному рівні освіти, дисертації, монографії, наукові публікації, наукові звіти тощо) та ін.

Основні види відповідальності педагогічних, науково-педагогічних і наукових

працівників за порушення академічної доброчесності встановлює ч. 5 ст. 42 Закону України «Про освіту». До них належать:

- відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання;
- позбавлення присудженого наукового (освітньо-творчого) ступеня чи присвоєного вченого звання;
- відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії;
- позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

Ч. 6 ст. 42 того ж Закону визначає основні види відповідальності здобувачів освіти за порушення академічної доброчесності, якими є:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
- повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;
- відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту);
- позбавлення академічної стипендії;
- позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання.

Питання 4. Види академічної відповідальності учасників освітнього процесу, встановлені спеціальними законами та внутрішніми положеннями закладу вищої освіти.

Закон передбачає (ч. 7 ст. 42), що додаткові та/або деталізовані види академічної відповідальності учасників освітнього процесу за конкретні порушення можуть встановлюватися спеціальними законами та внутрішніми положеннями закладу вищої освіти. В такому випадку має бути дотримана процедура затвердження цих положень. Зокрема, вони мають бути затвержені (погоджені) вищим колегіальним органом громадського самоврядування закладу, а також органами студентського самоврядування та науковими товариствами здобувачів (курсантів, слухачів), аспірантів, докторантів і молодих вчених в частині їх відповідальності. Із огляду на те, що деталізований перелік порушень може бути значним за обсягом, доцільно поділити їх на 3–5 груп залежно від серйозності порушення і визначити можливі види академічної відповідальності окремо для кожної з цих груп. Заклади вищої освіти можуть створювати реєстри порушень академічної доброчесності (а також інших порушень) учасниками освітнього процесу.

Додатково до визначених законом видів академічної відповідальності заклади вищої освіти можуть застосовувати:

- усне зауваження від викладача або уповноваженого представника адміністрації (керівника кафедри, факультету тощо);
- попередження про можливість притягнення до академічної відповідальності;
- скерування на додаткове навчання з питань академічної доброчесності;
- повторне виконання завдання; • зниження оцінки за виконання завдання;
- внесення постійного чи тимчасового запису до реєстру порушень академічної доброчесності (цей запис може бути доступний потенційним роботодавцям, закладам вищої освіти при прийомі на навчання або на роботу, а також в інших визначених внутрішніми регуляторними документами випадках);
- усне чи письмове повідомлення юридичної або фізичної особи, яка здійснює оплату за навчання, про факт порушення;
- виключення з рейтингу претендентів на отримання академічної стипендії або нарахування штрафних балів у такому рейтингу;
- позбавлення почесних звань, нагород, стипендій тощо, присуджених закладом вищої освіти;
- позбавлення права голосу у колегіальних органах управління закладу вищої освіти або обмеження права на участь у роботі таких органів на певний термін;

- позбавлення права брати участь у конкурсах на отримання фінансування наукових досліджень, стипендій, грантів тощо;
- відрахування чи звільнення.

Питання 5. Застосування заходів академічної відповідальності в закладі освіти.

Слід враховувати, що окремі види відповідальності можуть водночас бути видами дисциплінарної чи адміністративної відповідальності. В такому разі, вони можуть застосовуватися лише у випадках та у порядку, визначених законами України. Деякі з передбачених Законом видів порушень академічної доброчесності водночас можуть розглядатися як кримінальні злочини, адміністративні чи дисциплінарні правопорушення. Академічна відповідальність не є юридичною відповідальністю. Вона є відповідальністю перед академічною спільнотою за порушення її етичних норм. Тому притягнення учасника освітнього процесу до юридичної відповідальності або звільнення його від юридичної відповідальності з nereабілітуючих підстав не є підставою для автоматичного звільнення цієї особи від академічної відповідальності.

Застосування заходів академічної відповідальності має сенс, якщо учасники освітнього процесу розуміють зміст чинних норм, підстави і процедури притягнення до академічної відповідальності. Тому за інших рівних умов санкції за одні й ті самі порушення для здобувачів молодших курсів мають бути м'якшими, ніж для здобувачів старших курсів і, тим більше, для педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників. Заклад вищої освіти має забезпечити навчання всіх учасників освітнього процесу, насамперед, здобувачів вищої освіти з питань забезпечення академічної доброчесності.

Важливою умовою забезпечення академічної доброчесності є створення чітких і зрозумілих процедур розгляду справ та прийняття рішень стосовно імовірних порушень. Також мають бути визначені органи чи особи, компетентні приймати рішення з цих питань. Рішення про притягнення учасника освітнього процесу до академічної відповідальності має базуватися на доказах, а не на припущеннях. Особа, яку звинувачують, повинна мати всю необхідну інформацію стосовно того, у чому саме і на яких підставах її звинувачують. Їй має бути забезпечено можливість участі на всіх етапах розгляду справи, а також можливість подання апеляції на прийняте рішення у визначеному внутрішніми нормативними документами порядку.

Питання та завдання для самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте порушення академічної доброчесності учасниками освітнього процесу.
2. Назвіть основні види відповідальності педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників за порушення академічної доброчесності.
3. Чи можуть заклади вищої освіти застосовувати додатково до визначених законом види академічної відповідальності?
4. Як ви вважаєте, санкції за одні й ті самі порушення для здобувачів молодших курсів мають бути м'якшими чи ні, ніж для здобувачів старших курсів і, тим більше, для педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників? Чому ви так вважаєте? Обґрунтуйте свою думку.
5. Випишіть і внесіть у глосарій нові поняття даної теми.
6. Складіть таблицю «Порушення академічної доброчесності» та надайте стислу характеристику кожній позиції.

№	назва	характеристика
1	академічний плагіат	
2	самоплагіат	
3	фабрикація	
4	фальсифікація	

5	списування	
6	...	

Тема 4. Дотримання академічної доброчесності здобувачами, педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками закладів вищої освіти.

Мета вивчення: розглянути питання дотримання академічної доброчесності здобувачами та педагогічними працівниками в умовах закладу вищої освіти.

Обладнання: мультимедійний проектор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

План лекції:

1. Формування мотивації педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників до дотримання академічної доброчесності.
2. Проблеми академічної доброчесності.
3. Основні вимоги до викладачів щодо дотримання академічної доброчесності.
4. Створення атмосфери академічної доброчесності у закладі вищої освіти.
5. Кодекс академічної доброчесності в українських і зарубіжних університетах.

Література:

Основна: 1, 3.

Додаткова: 1, 2, 4, 6.

Ключові поняття: заклад вищої освіти, здобувачі освіти, принципи академічної доброчесності, педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники, академічна доброчесність, кодекс академічної доброчесності

Питання 1. Формування мотивації педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників до дотримання академічної доброчесності.

Відповідно до п. 8 ч. 2 ст. 16 Закону України «Про вищу освіту», система внутрішнього забезпечення якості вищої освіти має забезпечувати «дотримання академічної доброчесності працівниками закладів вищої освіти та здобувачами вищої освіти». До закладу вищої освіти вступають на навчання і приходять на роботу різні здобувачі освіти, педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники з різними цілями та попереднім досвідом. Хтось із них готовий дотримуватися принципів академічної доброчесності і вимагати цього від інших здобувачів і викладачів. Хтось не готовий і не розуміє значення академічної доброчесності, шукає шляхів полегшення своєї освітньої та наукової діяльності чи отримання безпідставних фінансових, кар'єрних та інших переваг. Однією з основ формування доброчесного академічного середовища є розуміння всіма його членами необхідності дотримання принципів академічної доброчесності. Ми живемо у відкритому суспільстві, тому важливим із погляду сприяння чи перешкоджання академічній доброчесності є вплив зовнішнього середовища – конкуренція з іншими, у тому числі іноземними закладами вищої освіти, законодавство, практики та вимоги органів, що здійснюють контроль. Академічна доброчесність є важливим фактором успішності закладів вищої освіти, їх науково-педагогічних працівників, наукових і педагогічних працівників, а також випускників. На ній базується довіра колег, роботодавців, замовників освітніх і наукових послуг, спонсорів, грантодавців, інших партнерів, необхідна для належного ресурсного забезпечення якісної вищої освіти і наукових досліджень. Для викладача чи науковця дотримання закладом вищої освіти, його працівниками та здобувачами принципів академічної доброчесності підвищує можливість отримання наукових грантів, замовлень на виконання прикладних досліджень, залучення їх як консультантів, експертів тощо. Також, вона сприяє академічній мобільності і можливості кращого працевлаштування. Що більше здобувачів і викладачів порушуватимуть академічну доброчесність, то

меншою буде довіра до кожного окремого здобувача, викладача і науковця, навіть якщо вони особисто нічого не порушують. Сьогодні багатьом педагогічним, науково-педагогічним і науковим працівникам властиве зневажливе ставлення до питань академічної доброчесності. Це зумовлено тривалим впливом низки негативних чинників – правового нігілізму у суспільстві, відірваністю вищої освіти і науки від світової наукової та освітньої спільноти, потреб суспільства, економіки та ринку праці, неузгодженістю вимог до закладів вищої освіти, науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти з фінансуванням та іншим ресурсним забезпеченням вищої освіти і науки та ін. Деякі з цих факторів потрібно усувати на рівні законодавства. Але багато чого залежить і від закладів вищої освіти та учасників освітнього процесу.

Питання 2. Проблеми академічної доброчесності.

Погляди здобувачів на проблеми академічної доброчесності значною мірою залежать від загальної атмосфери у закладі вищої освіти, типових практик викладачів і представників адміністрації, спеціального навчання. Тому педагогічні, науково-педагогічні і наукові працівники, а також представники адміністрації самі мають бути академічно доброчесними і здатними формувати відповідну компетентність у здобувачів. Наявність ресурсів дає змогу залучати кращих здобувачів, які формують репутацію університету, брати участь у цікавих і престижних освітніх, наукових та інших проектах, отримувати важливі для науки і практики результати досліджень, а також підвищує зацікавленість донорів у підтримці закладу, його співробітників та здобувачів освіти. Таким чином, формується позитивний зворотний зв'язок, який посилює репутацію університету, його працівників і здобувачів та сприяє стійкому розвитку і конкурентоспроможності університету. Для здобувача академічна доброчесність важлива не тільки тому, що її порушення можуть мати наслідком санкції у вигляді відрахування, незадовільних оцінок поточного та підсумкового контролю, втрати стипендії та ін. Не менш важливим є те, що дотримання університетом, його здобувачами та працівниками принципів академічної доброчесності створює довіру до результатів навчання і підвищує успішність випускників у подальшій кар'єрі, їх працевлаштування та рівень життя. Погана репутація не тільки самого здобувача, але і закладу вищої освіти є суттєвою перешкодою для академічної мобільності та отримання хорошої роботи після завершення навчання.

Питання 3. Основні вимоги до викладачів щодо дотримання академічної доброчесності.

Відповідно до ч. 2 ст. 42 Закону України «Про освіту», «дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;
- об'єктивне оцінювання результатів навчання».

Звідси випливає, що викладачі повинні не тільки знати і розуміти основні принципи академічної доброчесності, вимоги законодавства та внутрішніх документів закладу вищої освіти з цих питань. Вони також повинні володіти інструментарієм і методиками контролю дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти. Не менш важливим є розроблення об'єктивних критеріїв оцінювання результатів навчання і використання їх на практиці при оцінюванні здобувачів.

Питання 4. Створення атмосфери академічної доброчесності у закладі вищої

освіти.

Створення атмосфери академічної доброчесності у кожному закладі вищої освіти буде непростим, тривалим, але необхідним процесом. На першому етапі важливо забезпечити розуміння всіма учасниками освітнього процесу, насамперед педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками сутності академічної доброчесності, вимог законодавства і внутрішніх нормативних документів з цих питань, основних видів порушень, зразків правильної поведінки у різних ситуаціях, що можуть призводити до порушень.

Для цього варто використовувати такі інструменти і заходи, як:

- курси підвищення кваліфікації викладачів з питань академічної доброчесності, які можуть зараховуватися як частина планових заходів із підвищення кваліфікації;

- самоосвіта викладачів із наступним контролем результатів навчання;
- лекції, презентації, тренінги, семінари із запрошенням авторитетних фахівців;
- обмін досвідом та ін.

Головними питаннями навчання з питань академічної доброчесності мають бути:

- поняття академічної доброчесності та переваги доброчесної поведінки;
- основні та деталізовані види порушень академічної доброчесності, способи їх ідентифікації, розмежування суперечливих випадків;
- інструменти та процедури перевірки академічних творів на плагіат, способи виявлення інших порушень академічної доброчесності;
- методи навчання здобувачів освіти академічній доброчесності;
- інструменти та способи мотивування здобувачів освіти до доброчесної поведінки;
- норми законодавства, вимоги внутрішніх нормативних документів з питань академічної доброчесності, визначені закладом вищої освіти методи запобігання порушенням, види академічної відповідальності та процедури розгляду справ про порушення академічної доброчесності;
- вивчення та впровадження практик провідних університетів світу із забезпечення академічної доброчесності;
- правила академічного письма та методи навчання здобувачів академічному письму у застосуванні до конкретних навчальних дисциплін;
- створення і використання ефективних методів об'єктивного оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Після проведення навчання заклади вищої освіти мають забезпечити дотримання педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками встановлених ним правил і процедур з питань академічної доброчесності. Для цього потрібне послідовне застосування розроблених закладом регуляторних документів. При цьому варто враховувати, що суворе дотримання відносно м'яких норм є більш ефективним способом формування академічної доброчесності, ніж встановлення строгих норм, які будуть виконуватися вибірково.

Питання 5. Кодекс академічної доброчесності в українських і зарубіжних університетах.

Кодекс академічної доброчесності ([англ.](#) academic honor codes) є актом етичного регулювання академічної діяльності – низка морально-етичних правил професійної поведінки та норм навчальної та наукової діяльності представників окремої соціальної групи – членів академічної спільноти, що регламентує стандарти соціальної поведінки учасників академічної діяльності, приписуючи обов'язковість їх виконання усіма представниками зазначеної соціальної групи.

Кодекс академічної честі (доброчесності) зазвичай оформлюється як документ, що схвалюється як найбільш широким представництвом відповідної соціальної групи академічної спільноти (як правило на рівні установ або організацій). У зв'язку з цим

зазначені акти етичного регулювання мають універсальні норми та локальну складову, що, як правило, залежить від конкретного соціокультурного контексту та обставин, що постійно змінюються. Як правило, вони є сукупністю нормативних вимог, які ґрунтуються на попередньому досвіді, ціннісних орієнтаціях, ідеалах, світогляді членів відповідної соціальної групи академічної спільноти та не мають жорсткої юридичної фіксації.

Акти етичного регулювання академічної діяльності належать до групи м'яких документів (те, що в англійській мові прийнято називати *soft law*). Важливою рисою етичних документів, що регулюють життя зарубіжних університетів, є їх динамічний розвиток. Вони покликані вирішувати конкретні проблеми, що стоять перед університетом «тут й зараз». Зазначене вимагає постійної зміни версій (редакцій) кодексів і правил поведінки, а також введення в них спеціальних розділів, присвячених тим проблемам студентського та викладацького життя, які найбільш гостро сприймаються громадською думкою. Зокрема, етичні кодекси багатьох американських університетів містять розділи або спеціальні додатки, що стосуються сексуальних домагань, вогнепальної зброї, університетської «дідівщини», пов'язаної з функціонуванням студентських клубів і земляцтв тощо.

У 2017 р. було проведено аналітичне дослідження ЗВО України.

За даними дослідження 172 державних і комунальних ЗВО України III—IV рівня акредитації:

- *кодекси честі здобувача* або його аналоги було знайдено на сайтах 27 ЗВО (що становить 15,5 % генеральної сукупності), з них:

- 13 – окремі кодекси честі для здобувачів; 6 – були складовою загального кодексу честі (норми якого поширюються на всіх представників академічної спільноти); 4 – аналогі кодексу честі здобувача з іншою назвою; 4 – складові загального аналогу кодексу честі; 145 – публічні згадки відсутні.

- *етичні кодекси викладача* або його аналоги було знайдено на сайтах 19 ЗВО (11 % від загальної кількості досліджених сайтів ЗВО) – з 172 ЗВО, у тому числі: лише 5 (мають окремий документ із назвою «етичний кодекс викладача» або «кодекс честі викладача»); 6 – є складовою загального етичного кодексу (норми якого поширюються на всіх представників академічної спільноти); в 4 – подібний документ фігурує під іншою назвою в 4 – є аналогом етичного кодексу викладача з іншою назвою; 153 – публічні згадки відсутні.

- *етичні акти для різних категорій учасників академічної діяльності*, спільні для викладачів та здобувачів, були у 6 ЗВО (загальні кодекси честі) та ще у 4 ЗВО – аналоги, що мають іншу назву, але відповідають за змістом;

- акти з документованих процедур протидії плагіату були опубліковані на сайті окремим документом у 26 ЗВО; опубліковані на сайті як частина іншого документа у 9 ЗВО; згадувалися в розділі наукових видань у вимогах до публікацій у 18 ЗВО; були лише за даними бази користувачів антиплагіатних програм – 11 ЗВО; згадувалися – 39 ЗВО; публічні згадки були відсутні – у 103 ЗВО.

Питання та завдання для самостійної роботи:

1. Яким чином відбувається формування мотивації педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників до дотримання академічної доброчесності у ЗВО?

2. Які основні проблеми виникають у сучасного українського студентства у контексті питання академічної доброчесності?

3. Схарактеризуйте основні вимоги до викладача ЗВО щодо дотримання академічної доброчесності.

4. Виділіть три-чотири основні, на ваш погляд, інструменти та заходи створення атмосфери академічної доброчесності у закладі вищої освіти та обґрунтуйте свій вибір.

5. Які з головних питань навчання з питань академічної доброчесності здаються вам найбільш актуальними? Чому?

6. Як ви вважаєте, яке місце належить «Кодексу академічної доброчесності», в утвердженні стандартів академічної чесності в українських ЗВО.

Завдання для самостійної роботи

1. Ознайомтеся за посиланням із документом «Кодекс академічної доброчесності молодого вченого», зробіть тезовий конспект ключових положень. (Кодекс академічної доброчесності молодого вченого: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2017_1_50.)

Тема 5: Проблема академічного плагіату у вищій освіті.

Мета вивчення: ознайомити з поняттям академічний плагіат, розглянути основні види, особливості та класифікацію академічного плагіату

Обладнання: мультимедійний проєктор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

План лекції:

1. Поняття про академічний плагіат.
2. Основні види й особливості академічного плагіату.
3. Класифікація академічного плагіату.
4. Проблеми плагіату в студентських роботах.
5. Плагіат як форма академічного шахрайства.
6. Програми, що спрямовані на виявлення плагіату.

Література:

Основна: 1, 3.

Додаткова: 1, 2, 4, 5, 6.

Ключові поняття: академічний плагіат, здобувач, заклад вищої освіти, джерела, наукові роботи, антиплагіатні програми

Питання 1, 2. Поняття про академічний плагіат. Основні види й особливості академічного плагіату.

Вживання терміна плагіат (від лат. «plagiu» – викрадати), а в основному – звинувачення в його використанні. Британська енциклопедія визначає плагіат як дію, в ході якої те, що написано іншою особою, видається за своє власне.

На сьогоднішній день не існує єдиної класифікації видів плагіату, як і не існує єдиного загальноприйнятого його визначення. Проте, загалом, залежно від обсягу запозиченого матеріалу, можна виділити три основні види плагіату:

- 1) копіювання чужої роботи з її подальшим оприлюдненням під своїм іменем;
- 2) представлення сукупності власних і запозичених джерел без належного їхнього цитування;
- 3) перефразування чужої роботи без належно оформленого посилання на оригінального автора або видавця.

Спочатку плагіат визнавався у двох областях – академічній та журналістській. Якщо говорити, про академічний плагіат, то він є різновидом плагіату в цілому, а його особливість – поширення в освітньому середовищі. Відповідно до ч. 4 ст. 42 Закону України «Про освіту», академічний плагіат – це «оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства». Аналогічне формулювання містить ч. 52 б ст. 69 чинного Закону України «Про вищу освіту». Суттєво інше визначення надає Закон України «Про авторське право і суміжні права». Відповідно до п. в) ст. 50, плагіатом є «оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору». Академічний плагіат – навмисне

відтворення повністю або частково (викладачем, докторантом, аспірантом або здобувачем) для виправдання витрачених бюджетних коштів або коштів замовника у друкованій або електронній формі чужого наукового твору, опублікованого на паперовому або офіційно оприлюдненого на електронному носії, привласнення результатів чужої інтелектуальної праці без посилання на автора. Зокрема, академічний плагіат має деякі особливості. Його головною ознакою є функціонування в академічній, тобто науково-освітній сфері. Звідси випливають інші його характеристики і параметри. Передусім, слід зазначити, що освіта і наука не можуть існувати та розвиватися без постійного освоєння наукової спадщини. Що стосується навчальної сфери, то тут знайомство здобувачів зі здобутками науковців. У науковій діяльності дослідник теж керується не тільки вільним польотом своєї фантазії. Кожне якісне дослідження базується на ретельно опрацьованому науковому доробку попередників. Отже, необхідність запозичень певною мірою міститься у самій природі наукового пізнання.

Питання 3. Класифікація академічного плагіату.

У західному світі склалась своєрідна класифікація академічного плагіату. Сайт однієї з найвідоміших у світі антиплагіатних програм TurnItin запропонував документ «10 Types of Plagiarism», що становить собою перелік видів академічного плагіату (ранжованих за ступенем тяжкості й частотою появи в текстах), укладений на основі результатів опитування близько 900 викладачів ЗВО світу.

1. Clone («Submitting another's work, word-for-word, as one's own»): копіювання, точне відтворення (слово в слово) чужого тексту й видавання його за свій.
2. CTRL-C («Containing significant portions of text from a single source without alterations»): містить значну частину тексту одного джерела без змін.
3. Find – Replace («Changing key words and phrases but retaining the essential content of the source»): зберігається основний зміст джерела зі зміною ключових слів і фраз.
4. Remix («Mixing paraphrased material from multiple sources»): парафрази матеріалів кількох джерел упорядковуються так, щоб текст виглядав цілісним.
5. Recycle («Borrowing generously from one's previous work without citation») – це, по суті, дублювання автором власних результатів («самоплагіат»), значних шматків раніше опублікованих текстів без посилань.
6. Hybrid («Combining perfectly cited sources with copied passages without citation») – це бездоганне поєднання цитованих джерел і скопійованих абзаців без посилання.
7. Mashup («Mixing copied material from multiple sources») – це мікс, змішування скопійованих матеріалів із кількох джерел.
8. 404 Error («Citing non-existent sources or including inaccurate information about sources») – «Помилка 404»: текст містить посилання на неіснуючі джерела, недостовірні відомості про джерела.
9. RSS Feed («Including proper citation of sources but containing almost no original work»): текст має належне оформлення цитат, але майже не містить оригінальних думок.
10. Re-tweet («Including proper citation but relying too closely on the text's original wording and/or structure»): текст містить належне цитування, але, по суті, дублює формулювання та/або структуру первісного (оригінального) тексту. Отже, академічний плагіат можна визначити як використання, оприлюднення і привласнення результатів інтелектуальної діяльності інших учасників освітнього процесу без посилань на авторів.

Питання 4. Проблеми плагіату в студентських роботах.

Сьогодні накопичено, систематизовано та узагальнено багато знань про плагіат різних видів та його об'єктивну природу, які критично проаналізовані та постійно оновлюються. З позицій неокласичного економічного підходу плагіат може розглядатись як раціональна злочинна поведінка осіб, що прагнуть максимізувати корисність своєї діяльності. В цьому контексті ухвалення рішення про порушення законів за своєю

логікою є аналогічним ухваленню рішення про вибір однієї з декількох альтернатив поведінки. Передбачається, що інтенсивність злочину зменшується при збільшенні строгості покарання й імовірності застосування покарання. Плагіатити чи дотримуватись академічної чесності – це результат раціонального вибору здобувача відповідно оцінці витрат і результатів. Соціологічний підхід до плагіату розглядається головним чином з точки зору аналізу відхилень. Причини девіантної поведінки соціологи шукають у різних напрямках: у недосконалості людської природи і різних вадах людей; у їх біологічних і психологічних особливостях; у соціальних умовах життя. Відхилення автоматично не включає особу здобувача-плагіатора в реєстр маргінальності або аморальності. В. Парк пов'язував концепцію маргінальності людини не з особовим типом, а з соціальним процесом. Маргінальність виступає результатом інтенсивних процесів соціальної мобільності. При цьому перехід з однієї соціальної позиції в іншу уявляється індивідові як криза. Підтверджується теза про те, що відхилення не є результатом непорозуміння, нестачі знань або конфліктів, а є результатом навчання, що дозволяє людям використовувати технічні, реляційні та раціональні способи дії.

Вихідним пунктом стає відповідальність здобувачів, як інтегративна якість, що характеризує: здатність дотримуватися у своїй поведінці й діяльності загальноприйнятих у даному суспільстві моральних та правових норм; вміння ефективно виконувати рольові обов'язки та відповідати за власні дії, активно займатися самостійною роботою; здійснювати самоконтроль. У системі вищої освіти у якості пересічних заходів боротьби з плагіатом відпрацьована досить широка методична база. Першим і сучасним напрямком боротьби є визначення плагіату за допомогою комп'ютерних програм (вони відрізняються між собою об'ємом бази даних до яких звертаються та обсягом можливих операцій). В Україні існує розроблена та впроваджена антиплагіаторська програма для перевірки дисертаційних робіт. Також існують безкоштовні комп'ютерні програми як окремі так і інтегровані у веб-сторінки. Вони дозволяють перевірити вказаний текст, файл на плагіат у середовищі Інтернет. Іншими заходами протидії виступають більш традиційні методи такі як: написання студентських робіт рукописно, написання на основі конкретних джерел, кількість посилання на джерел у тексті тощо.

Дієва система запобігання плагіату і боротьби з ним має бути орієнтована на впровадження нових управлінських підходів до організації освітньої та наукової діяльності студентської молоді, до формування ціннісних пріоритетів, що забезпечують підвищення якості освіти, мотивацію освітньої діяльності, а також відповідальності учасників освітнього процесу за результати діяльності.

Питання 5. Плагіат як форма академічного шахрайства.

Проведені в українських ЗВО опитування показали, що:

Переважна більшість здобувачів (понад 90%) використовує плагіат в тій чи іншій формі.

Знання про те, що їхні дії є плагіатом, майже не спиняє здобувачів від використання плагіату в своєму навчанні.

Академічне середовище є толерантним до плагіату, більш толерантним, ніж до інших форм академічного шахрайства.

На сьогодні не існує правових механізмів урегулювання практик використання здобувачами плагіату.

Ці норми досить розмито прописані і в університетських Положеннях.

Єдині санкції що загрожують сучасному плагіатчику – низькі бали або їх відсутність та не допуск на сесію.

Наявних інституційних норм контролю недостатньо для регулювання будь-яких форм академічного шахрайства, насамперед плагіату.

Питання та завдання для самостійної роботи:

1. Дайте поняття про академічний плагіат.
2. Назвіть і схарактеризуйте основні види й особливості академічного плагіату.
3. Яка існує класифікація академічного плагіату?
4. Схарактеризуйте основні проблеми плагіату в студентських роботах.
5. На що має бути орієнтована дієва система запобігання плагіату та боротьби з ним?
6. Запишіть питання, що залишилися у вас після ознайомлення з даною лекцією.
7. Випишіть і внесіть у глосарій нові поняття даної теми.

Тема 6: Реалізація програм академічної доброчесності в Україні.

Мета вивчення: розкрити значення реалізації програм академічної доброчесності в Україні, ознайомити з практичним досвідом реалізації програм у ЗВО України.

Обладнання: мультимедійний проєктор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

План лекції:

1. Створення законодавчого підґрунття для сприяння розвитку академічної доброчесності в Україні.
2. SAIUP – Проєкт сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project).
3. Проблемні питання академічної доброчесності у вищій школі.
4. Вектори розвитку академічної доброчесності у вищій школі України.
5. Досвід Київського національного торговельно-економічного університету.
6. Академічна доброчесність: досвід Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Література:

Основна: 1, 3.

Додаткова: 1, 2, 4, 5, 6.

Ключові поняття: академічна культура, законодавче підґрунття, вища школа, академічна доброчесність, плагіат, наука, проєкт.

Основний зміст

Питання 1. Створення законодавчого підґрунття для сприяння розвитку академічної доброчесності в Україні.

Сьогодення України, на превеликий жаль, залишається невтішним: воєнний конфлікт на сході країни, занепад економіки, політичні чвари та корупційне процвітання у багатьох сферах нашого життя – всі ці процеси призводять до занепаду країни та позбавляють її омріяної незалежності. Адже вже понад чверть віку незалежність держави та її єдність залишаються під питанням. З огляду на все сказане вище, питання охорони інтелектуальної власності, сприяння розвитку академічній доброчесності, боротьба з плагіатом у сфері науки та освіти можуть здатися другорядними проблемами суспільства. Але, насправді, низка цих проблем є вагомим чинником формування майбутнього української нації щодо розвитку конкурентноспроможної освіти, виховання школярів та студентства в антикорупційному дусі, запобігання наслідкам трудової міграції, особливо серед молоді, що призводить до втрати кваліфікаційної робочої сили та негативно впливає на розвиток економіки. Проєкт сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP project: Strengthening Academic Integrity in Ukraine project), запроваджений Американськими радами з освіти за участі Міністерства освіти і науки України та за підтримки Посольства Сполучених Штатів, націлений на розвиток принципів академічної доброчесності серед викладачів та здобувачів, що повинно вплинути на трансформацію не тільки автономній ЗВО, а також українського суспільства загалом. Ця програма має на меті допомогти прогресивним закладам освіти стати

незалежними та впливовими структурними елементами освітнього та соціального простору у суспільстві.

Згідно статистичних даних опитування, проведеного фондом «Демократичні ініціативи» у 2016 року, головними проблемами вищої освіти населення вважає:

- 1) корумпованість викладачів (37% опитаних);
- 2) невизнання дипломів українських ЗВО у світі (34%);
- 3) невідповідність викладання вимогам ринку праці (32%);
- 4) слабку матеріально-технічну базу ЗВО (32%).

Необхідно відмітити, що за останній період відбуваються позитивні зрушення та покращення ситуації у вищих учбових закладах держави, що усвідомлюють проведення навчання та виховання здобувачів відповідно до засад Болонського процесу з втіленням принципів академічної доброчесності, адже перших дві проблеми є відображенням протилежного процесу – недоброчесності та несумлінності у багатьох закладах освіти. Прогресивні ЗВО розуміють необхідність проведення реформ, що дозволить освітянам підтримати свою автономію бути конкурентноспроможними, проводити відповідну підготовку кваліфікаційних кадрів. Згідно даних Інституту освітньої аналітики Міністерства освіти та науки України (2016 р.) тільки представники 139 адміністрацій вищих навчальних закладів України із 186 запрошених взяли участь у опитуванні щодо існуючих практик запровадження принципів академічної доброчесності, тобто 25 % взагалі проігнорували принципами чесності, поваги, справедливості та відповідальності й не усвідомлюють вагомості значення цих аспектів для прогресивного формування власне вузу та суспільства. Щодо запобігання науковому плагіату, то тільки 26 % вищів мають чітко зафіксовані процедури його проведення. 86 закладів освіти стверджували про наявність автоматизованої перевірки на плагіат, але представники десятих із них не виявили достатніх знань щодо роботи наведених програм. Згідно статистики найбільш популярними програмами для перевірки на плагіат є Etxt.ru; Advego Plagiatius та Anti-Plagiarism (розробка Хмельницького національного університету). Проєкт системи Anti-Plagiarism та програмне забезпечення знаходиться за адресою <http://ikc2.tup.km.ua>, з сервера проєкту завантажено більше ніж 40 000 копій програмного забезпечення Anti-Plagiarism, її користувачами є більше 370 освітніх закладів з усього світу, окрім того, система розвивається паралельно з розвитком та поширенням інформаційно-комунікаційних технологій.

Питання 2. SAIUP – Проєкт сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project).

Проєкт сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP), що реалізується Американськими Радами з міжнародної освіти за сприяння Міністерства освіти і науки України та підтримки Посольства США в Україні, має на меті застосовувати спільний досвід США і України для розробки та втілення чотирирічного плану заходів, зміст яких полягає у орієнтації та навчанні здобувачів, викладачів та адміністраторів навчальних закладів України практичній цінності і важливості академічної доброчесності, наданні ресурсів і плану дій задля їхнього тісного залучення до зміцнення академічної доброчесності в освітньому середовищі. Проєкт залучатиме МОН, аби уможливити ключові операційні новації для підтримки стійких змін в освіті України на національному рівні. Ініціатори, виконавці та партнери Проєкту розглядають формування академічної культури загалом й академічної доброчесності як її складової зокрема як важливу складову трансформації української освітньої системи.

Проєкт сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP) – ініціатива, спрямована на системні зміни в українській вищій освіті: підвищення якості, створення умов для реалізації найбільш

обдарованих здобувачів, покращення іміджу українських університетів. Проєкт розрахований на 4 роки – це дозволить охопити ціле покоління здобувачів -бакалаврів, починаючи з їх першого року навчання в університеті і закінчуючи отриманням дипломів бакалавра. Саме це покоління випускників повинно стати носієм нових цінностей у вищій освіті, в науці та в суспільстві загалом. Проєкт матиме чотири основні напрямки діяльності: просвітницька кампанія, практичний навчальний курс в університетах, поширення міжнародних практик в українських університетах, робота над нормативною базою і регулятивними механізмами.

Просвітницька кампанія.

Просвітницька кампанія передбачає роботу з поширення інформації про систему академічної доброчесності, її структуру, основні принципи та практику застосування. Термін «Академічна доброчесність» є відносно новим для української вищої освіти, з одного боку він означає зрозумілі і загально відомі речі, але водночас немає системного уявлення про академічну доброчесність та сталого терміну, який би її позначав. Метою просвітницької кампанії є впровадження терміну «Академічна доброчесність», пояснення її важливості для розвитку освіти і суспільства всім учасникам академічного процесу – здобувачам, батькам, викладачам та адміністраціям університетів, створення широкої суспільної підтримки.

Нова академічна культура.

Діяльність Проєкту спрямована на формування нової академічної культури, яка базуватиметься на принципах чесності, реального навчання, справедливості, довіри та взаємоповаги усіх учасників академічного процесу.

Успадкована з радянських часів культура взаємовідносин всередині університету не відповідає сучасному розвитку українського суспільства. Принцип університетської автономії повинен бути підтриманий формуванням нових навичок та практик, нової культури навчання та викладання. В рамках Проєкту буде розроблений курс «Академічне письмо», який навчить здобувачів правильно писати і оформлювати академічні роботи, відрізнити прийнятні та неприйнятні навчальні і дослідницькі практики, дасть загальне уявлення про те, що таке навчання в університеті. Курс «Академічне письмо» буде впроваджений спочатку в 10 університетах-партнерах Проєкту, а згодом – рекомендований для всіх ЗВО. Також передбачається створення он-лайн версії цього курсу.

Впровадження міжнародних практик.

Академічна доброчесність є усталеним терміном і невід'ємною складовою якості вищої освіти в усьому світі. Впровадження академічної доброчесності сприятиме підвищенню якості і конкурентоспроможності українських ЗВО та допоможе їм стати повноцінними учасниками глобальних освітніх процесів. Проєкт передбачає міжнародний обмін досвідом із залученням кращих фахівців та міжнародних практик. Партнером Проєкту є Університет Ферфілд (Fairfield University) зі Штату Коннектикут, США, представники якого поділяться навчальними практиками і напрацюваннями в сфері забезпечення якості освіти. Здобувачі, викладачі та адміністрація українських ЗВО матимуть змогу ознайомитися з академічною доброчесністю як складовою освітнього процесу за кордоном та поширити цей досвід в своїх навчальних закладах. Інтернаціоналізація є важливим етапом реформування української вищої освіти. Проєкт допоможе українським університетам бути успішними на цьому етапі.

Нові правила гри для українських ЗВО.

Академічна доброчесність – це, насамперед, культура з усталеними нормами, яка вимагає чітких правил гри та механізмів їх дотримання. Даний компонент спрямований на формування нових правил на рівні державної політики в сфері освіти та всередині самих університетів через розробку відповідного законодавства та університетських

«Кодексів честі». «Кодекс честі» університету – документ, який розробляється всередині вищого навчального закладу, містить загальні положення щодо дотримання принципів академічної доброчесності, перелік можливих порушень та перелік санкцій. Існування кодексів честі в університетах є поширеною світовою практикою. Проект надаватиме консультаційну підтримку українським ЗВО у створенні власних кодексів честі. Університети-учасники: [Донецький національний університет у Вінниці](#), [Запорізький національний університет](#), [Ізмаїльський державний гуманітарний університет](#), [Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка](#), [Луцький національний технічний університет](#), [Одеський національний університет імені І.І.Мечникова](#), [Сумський державний університет](#), [Тернопільський державний медичний університет імені І.Я.Горбачевського](#), [Тернопільський національний економічний університет](#), [Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна](#).

Питання 3. Проблемні питання академічної доброчесності у вищій школі.

Академічна доброчесність представляє комплекс етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та наукових досягнень. Звісно, що академічна доброчесність напряду впливає на те, яких громадян виховує система вищої освіти в країні, які цінності закладаються під час навчання в університеті та яким є «секрет успіху» в суспільстві.

За результатами аналізу фахівців Інституту освітньої аналітики Міністерства освіти і науки України, поняття академічної доброчесності в Україні почало використовуватися у 2009 році. Етичні принципи та цінності вищої школи, що лежать в основі її науково-освітнього функціонування, правила стосунків у навчальному закладі, у викладацьких колективах, у взаємостосунках зі здобувачами є основою здатності академічного закладу до спроможності задовольнити запит суспільства. Академічна доброчесність включає в себе кодекс честі вищого навчального закладу, антикорупційні заходи, етичні норми академічного середовища, високий рівень культури та свідомості, повагу до наукового дослідження та боротьбу з плагіатом.

Невід'ємним завданням викладача вищого навчального закладу поряд з розвитком у здобувачів професійної компетентності є формування академічної доброчесності. До здобувачів потрібно доводити, що порушення академічної доброчесності можуть мати серйозні наслідки для їхніх кар'єрних перспектив. Як приклад може служити неможливість продовження навчання в аспірантурі, позбавлення наукового ступеня та можливості викладання у вищому навчальному закладі, а також обмеження професійної діяльності. До навчальних планів підготовки майбутніх фахівців доцільно включити дисципліну, в якій розкриваються принципи академічної доброчесності – права, обов'язки та відповідальність усіх учасників освітнього процесу. Однією з форм пояснення є розробка буклетів для здобувачів «Правила академічної доброчесності», які забезпечать неперервний процес укорінення в свідомості здобувачів поданої інформації. Іншою формою, що набуває популярності в останні роки, є дискусійні заходи, дебати, тренінги з питань академічної доброчесності, що розвивають довіру між викладачем і здобувачем, взаємоповагу та відповідальність, вчать студентську молодь уникати таких форм недоброчесності як списування, академічний плагіат, фальсифікація, хабарництво тощо.

Як приклад світового досвіду академічної доброчесності в університетах Сполучених Штатів важливим інструментом її дотримання є так звані Кодекси честі, які містять не лише перелік етичних норм, яких повинна дотримуватись академічна спільнота, але й санкції за порушення цих норм та механізми впливу на тих учасників освітнього процесу, які вдаються до різних форм нечесної поведінки. Існують також Суди честі – незалежні органи розгляду порушень академічної доброчесності.

Важливим чинником дотримання правил академічної доброчесності є висока мотивація здобувачів до навчання, безпосередньо пов'язана з їх майбутнім працевлаштуванням, отриманням грантів на навчання, можливістю самостійно формувати індивідуальний план свого навчального процесу. В американських університетах на першому курсі викладаються дисципліни з основ академічного письма, діють спеціальні структурні підрозділи, які допомагають здобувачам оволодіти навичками академічного письма при написанні навчальних робіт, що фактично запобігає плагіату. Нині академічна доброчесність в Україні стає трендом, адже її недотримання знижує репутацію вищих навчальних закладів, «здешевлює» дипломи в очах роботодавців, та й узагалі – руйнує авторитет української освіти у світі. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP), що адмініструють Американські Ради з міжнародної освіти через партнерство з Посольством США з участю МОН України є досить популярним серед здобувачів і викладачів. Проект надає навчальним закладам стратегічні плани і заходи, які зроблять академічну чесність частиною адміністрування, сприятимуть максимально якісному та чесному навчання, розвитку інтелектуального і творчого потенціалу.

Питання 4, 5. Вектори розвитку академічної доброчесності у вищій школі України.

Досвід Київського національного торговельно-економічного університету.

Академічна доброчесність є однією з важливих складових вищої школи як соціального інституту, так як в процесі навчання чи досліджень здобувачів викладачі та молоді науковці повинні керуватися передусім принципами чесної праці та навчання. Тобто академічна доброчесність – це моральний кодекс та етичні правила цивілізованого наукового та освітнього співтовариства. Академічна доброчесність повинна охоплювати такі цінності, як запобігання шахрайству, фальшуванню та плагіату; підтримка академічних стандартів; чесність і ретельність у дослідженнях та науковому видавництві.

Для забезпечення академічної доброчесності необхідно дотримуватися наступних принципів:

- верховенства права; демократизму; законності; соціальної справедливості; пріоритетності прав і свобод людини та громадянина; рівноправності; гарантування прав і свобод; науковості; професіоналізму та компетентності; партнерства і взаємодопомоги; поваги та взаємної довіри; відкритості і прозорості; відповідальності за порушення академічної доброчесності.

Дотримання академічної доброчесності передбачає: посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей інших осіб; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну діяльність; об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Головним результатом діяльності Київського національного торговельно-економічного університету щодо дотримання академічної доброчесності стало «Положення про дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними, науковими працівниками та здобувачами вищої освіти КНТЕУ». Це положення визначає основні принципи дотримання академічної доброчесності, утвердження чесності та етичних цінностей науковцями та здобувачами вищої освіти в освітній, науковій, виховній та інших видах діяльності, створення нових механізмів побудови комунікації в університеті та необхідних умов для недопущення порушень академічної доброчесності. В положенні розглядаються питання щодо порядку перевірки на академічний плагіат та його попередження. Також визначено відповідальність педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників та здобувачів вищої освіти за порушення академічної доброчесності.

Питання 6. Академічна доброчесність: досвід Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Цікавим є досвід упровадження принципів академічної доброчесності у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка. З огляду на високий рівень зацікавленості адміністрації та 76 працівників ЗВО у підвищенні якості освіти, формуванні академічної етики та до інтелектуальних надбань.

Робота із упровадження принципів академічної доброчесності в університеті здійснюється за такими напрямками:

- розроблення та видання положень, методичних і довідкових посібників;
- проведення інформаційних заходів;
- включення до навчальних курсів здобувачів та аспірантів питань, спрямованих на формування культури доброчесності та навичок із її дотримання.

Розглянемо детальніше напрацювання університету в кожному з напрямів діяльності. Створення законодавчої нормативно-правової бази є необхідним складником системи роботи із дотримання принципів академічної доброчесності. У Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка розроблені документи, що регулюють цей процес, зокрема Кодекс доброчесності ПНПУ імені В. Г. Короленка і Положення про запобігання і виявлення академічного плагіату. Кодекс доброчесності ПНПУ імені В. Г. Короленка містить загальні положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу в університеті, принципи дотримання академічної доброчесності учасниками освітнього процесу в університеті, відомості про відповідальність за порушення академічної доброчесності та механізми впровадження та відповідальність за порушення норм кодексу. Таким чином, цей документ регламентує наукову діяльність учасників освітнього процесу і запобігає проявам академічної недоброчесності. Оскільки одним з таких проявів є плагіат, то його виявлення і боротьба з ним в університеті здійснюється на основі Положення про запобігання і виявлення академічного плагіату. У документі чітко визначені види плагіату та заходи з його запобігання. Серед таких заходів чільне місце займає профілактика плагіату, що здійснюється шляхом створення методичних рекомендацій щодо дотримання принципів академічної доброчесності, ознайомлення учасників освітнього процесу з цим Положенням тощо. У Положенні ґрунтовно описана процедура перевірки на академічний плагіат навчальних і кваліфікаційних робіт здобувачів освітнього рівня бакалавр/магістр; науково-методичних праць, 77 монографій; рукописів статей та тез доповідей; дисертаційних робіт та авторефератів. Це дозволяє запроваджувати практику належного цитування, використовувати різноманітні методи запобігання плагіату і вводити форми відповідальності за його вчинення. Розроблена та затверджена нормативно-правова база у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка дозволяє проводити різноманітні заходи, основною метою яких є популяризація міжнародних цінностей дотримання академічної доброчесності.

Питання та завдання для самостійної роботи:

1. Назвіть і поясніть основні принципи забезпечення академічної доброчесності.
2. Охарактеризуйте законодавче підґрунття для сприяння розвитку академічної доброчесності в Україні.
3. Які основні напрямки діяльності визначено у Проєкті сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project).
4. Визначте ключові проблемні питання академічної доброчесності у вищій школі України.
5. Запишіть питання, що залишилися у вас після ознайомлення з даною лекцією.
6. Випишіть і внесіть у глосарій нові поняття даної теми.

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізувати досвід реалізації програми академічної доброчесності у ЗВО України. За переглянутими матеріалами написати доповідь (2-3 сторінки). В кінці доповіді обов'язкова наявність посилань на інтернет джерела.

Тема 7: Основні засади академічного письма.

Мета вивчення: надати поняття про основи академічного письма

Обладнання: мультимедійний проєктор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

План лекції:

1. Основні характеристики поняття академічного письма.
2. Єдність організації тексту і принцип тріади.
3. Моделі академічного тексту.
4. Центральна модель базового академічного письма.
5. Риторична тріада.

Література:

Основна: 1, 3.

Додаткова: 1, 2.

Ключові поняття: текст, дискурс, ознаки академічного дискурсу, тріада як класичний логічний прийом, гамбургер-модель, п'ятиабзачне есе, базова модель академічного тексту, риторична тріада.

Основний зміст

Питання 1. Основні характеристики поняття академічного письма.

Основою академічного письма є металінгвістичні вміння і навички, тобто вміння читати і розуміти текст, аналізувати його, читати написане критично, формулювати індивідуальну, авторську і конкретну позицію тощо. Академічне письмо має справу з теоріями і причинами, що регулюють процеси і практику в повсякденному житті, а також досліджує альтернативні пояснення цих подій.

Для культури наукової мови більш характерним є дотримання правил і норм літературної мови, відповідно до наукового стилю. Однак лише у межах академічного письма можливий дискурс, пошук найбільш влучної конструкції для передачі авторської ідеї. Таким чином, академічне письмо має на меті навчити вас висловлювати та обґрунтовувати свої власні ідеї за допомогою короткого, переконливого і зручно організованого наукового тексту. Його вивчення сприятиме вашому особистому фаховому зростанню з одного боку, а з іншого уможливить ліквідацію великого масиву плагіату, що панує зараз в українській освіті на всіх рівнях.

Західні фахівці виділяють три підгрупи вмінь, необхідних для успішного оволодіння навичками академічного письма:

- академічна грамотність (читання, усна і письмова мова з урахуванням мети висловлювання; вираження думок за допомогою інструментарію дискусій і досліджень);
- інформаційна грамотність (визначення інформаційних потреб і пошук джерел інформації; їх оцінка і переробка);
- міжкультурна грамотність (знання про різні культури, зокрема про традиції і цінності).

Зазначені вміння можна визначати і як структурні елементи поняття академічне письмо у межах вищої освіти. Найскладнішими і структурно, і власне як процес опанування, є інформаційна та академічна грамотність. Найбільш поширеними видами академічних текстів для здобувачів є есе (франц. *essai* – спроба, начерк), тези, наукова стаття, курсова/дипломна роботи.

Питання 2. Єдність організації тексту і принцип тріади.

Визначаючи поняття «текст» і «академічний текст» помітним є розрізнення цих

понять у наукових розробках вітчизняних і зарубіжних науковців. Порівнюючи визначення поняття тексту у лінгвістиці, очевидними стають певні спільні риси:

- текстом є мовленнєве утворення чи масив;
- форма тексту – усна і письмова;
- наявність зв'язків: тематичних, логіко-змістових, граматичних, стилістичних.

Текстові притаманна лінійність. «Текст – це письмове або усне цілісне утворення, що становлячи лінійну послідовність висловлень, об'єднаних тематичними, логічними, смисловими, сюжетно-композиційними та формально граматичними зв'язками, виступає комунікативною одиницею».

«Текст (від лат. *textum* – тканина, сплетіння, поєднання) – це писемний або усний мовленнєвий масив, що становить лінійну послідовність висловлень, об'єднаних у тематичну і структурну цілісність. Отже, текст виступає обов'язковим складником комунікативного процесу, допомагає фіксувати, зберігати і передавати інформацію в просторі й часі». «Текст – це закінчене мовленнєве утворення, змістова, структурнограматична єдність, що об'єктивована в усній або писемній формі, характеризується замкнутістю, зв'язністю, різними типами лексичного, граматичного, логічного, стилістичного зв'язку і має певну прагматичну настанову». Поруч із поняттям текст, значно ближчим до поняття «академічний текст», стоїть визначення поняття «дискурсу», під яким розуміється навіть найменше мовленнєве висловлювання (утворення), що є більшим за фразу, передбачає продукування і відповідно наявність адресата і адресанта, що має на меті вплив на адресата.

Дискурс – це поняття більш різнопланове, ніж текст, адже співвідноситься з категоріями логіки, психології, філософії й спрямоване на людину, її досвід, знання, інтелектуальний рівень, спосіб вираження знань про навколишній світ. Під текстом розуміємо абстрактну, формальну конструкцію, під дискурсом – різновиди її актуалізації. Поняття «дискурс» включає і динамічний процес мовної діяльності, що вписаний у певний соціальний контекст, і результат у вигляді тексту.

Ознаками академічного дискурсу дослідники називають такі:

- професійна спрямованість (відповідність текстів і повідомлень вимогам учасників спеціальної комунікації);
- креативність (реалізація творчих можливостей мовної особистості);
- верифікативність (істинність інформації);
- полілогічність (текст як фрагмент професійного полілогу);
- селективність (виокремлення конкретного адресата для інформації);
- замкненість (рівень професійної компетенції мовця як ключ для доступу до інформації);
- нециклічність (максимальна вичерпність у викладі інформації);
- мовна нормативність;
- стилістична розшарованість тощо.

Тож, логічніше буде говорити про цілісність і принципи саме такого утворення, а не просто тексту.

Найпростішим принципом організації академічного тексту є принцип тріади. Тріада є класичним логічним прийомом, який використовується з найдавніших часів – не дарма три компоненти так часто зустрічаються в прислів'ях, міфах і висловах філософів. По-перше, тріада легко запам'ятовується. Якщо перерахувати сім предметів і попросити когось повторити їх по пам'яті, то вже невеликої паузи між перерахуванням і проханням повторити буде досить, щоб випробуваний щось забув або переплутав. Три ж компоненти пам'ять витримає легко. По-друге, тріада допомагає організувати думки логічно в три зручних для самого автора блоки. Наприклад, за ступенем важливості: життя і здоров'я громадян, соціальна захищеність, економічна стабільність; або в

причинно наслідковому порядку: економічна стабільність, соціальна захищеність, життя і здоров'я громадян – все залежить від логіки тексту. Таким чином, тріада допомагає організувати зміст так, щоб читач зміг легко і правильно сприйняти думку автора. По-третє, як видно з наведених прикладів, логічна організація передбачає не стільки вичленовування трьох компонентів, скільки їх систематизацію, тобто узагальнення та впорядкування.

Практично будь-яку ідею можна при певному зусиллі розкласти на три складових (наприклад, зміст, адресат і призначення наукового тексту), розглянути в трьох аспектах (наприклад, соціальні, економічні та психологічні проблеми медійної революції) або простежити в три етапи (наприклад, розробка проєкту, його реалізація та оцінка ефективності). Бувають, звичайно, випадки, коли необхідно розглянути чотири, п'ять або навіть сім компонентів. В такому випадку автор повинен відразу поставити читача до відома, що мова піде, наприклад, про п'ять стадій аналізу, причому перерахувати їх в окремому абзаці, а потім представити їх в тексті в тій же послідовності. При цьому йому необхідно буде скористатися відповідними сигналами переходу і починати опис кожної нової стадії з нового абзацу словами типу: «Четвертою / Наступною / Завершальною / Нарешті, останньою стадією аналізу є ...» У цьому випадку читач не зіб'ється і зможе пропустити не цікаві для нього частини тексту, не втрачаючи логіки викладу і загального розуміння тексту.

Іноколи в академічному тексті неможливо виконати умови тріади за браком третього компоненту. У такому випадку можна скористатися бінарним принципом організації, однак такий текст ні до чого не веде і нічого нового не пропонує. Більше того, така організація тексту в принципі не годиться для цілеспрямованого порівняння. Досліднику важливо зрозуміти, які саме сторони слід порівняти і за якими критеріями. Тоді частин буде стільки, скільки критеріїв (точніше, блоків критеріїв) вибрано, і в кожній частині буде проводитися і порівняння, і протиставлення, і проміжний висновок. Значить, перш ніж братися за текст, потрібно буде виділити критерії, організувати їх переважно в три блоки і впорядкувати за ступенем важливості або в іншій логіці. Єдність організації тексту і принцип тріади в рівній мірі відносяться до великих і малих текстів, суто наукових і науково-популярних, навчальних.

Питання 3. Моделі академічного тексту.

Переконавшись в ефективності і зручності принципу тріади в організації ідей дослідника, розглянемо його дію в моделюванні академічного тексту. Така проста метафорична модель уможливує з одного боку, наочно уявити текст як громадський продукт, а з іншого – виявити принципову різницю між тим, що зазвичай пишуть здобувачів і тим, що вони повинні писати, якщо хочуть стати справжніми дослідниками. Отже, уявіть собі гамбургер і, зібравши воєдино всі наявні у вас уявлення про текст, позначте кожен його елемент в термінах академічного письма. Зверху і знизу гамбургера уявляється булочка, при чому розрізана навпіл, що цілком відповідають вступові і висновкам. Саме хлібна частина гамбургера утримує всю страву в цілісності, утворюючи певну рамку. Проте, булочка – це не гамбургер, інакше кажучи, вступ і висновок – це не сам по собі текст, а спосіб організації його змісту. Верхня частина булочки часто усипана кунжутом чи просто апетитно виблискує, а значить уже у вступі треба зацікавити читача. Основу гамбургера складає м'ясна частина – котлета, і в гамбургер моделі вона відповідає вашим креативним ідеям, позиції. Якщо їх немає, то немає і наукового (академічного) тексту. Іншими словами, рамка залишиться порожньою.

Рис 1. Гамбургер-модель.

Однак просто котлета в булочці – теж не гамбургер. Там є ще й гарнір, який робить його смачним і «істівним». Це підтримка ваших ідей, яка дозволяє читачеві засвоїти зміст. Якщо цих ідей немає, то ніякі факти (статистика, цитати, приклади та ін.) їх не замінять, точно так само як гарнір не може замінити собою м'ясо. Читач замість котлети отримає вінегрет в булочці і, природно, відчує себе обдуреним. Крім того, симетрія елементів гамбургер-моделі свідчить про те, що вступ і висновок міцно тримають текст. Вступ повідомляє про те, які саме ідеї і в якому порядку будуть розвиватися автором, а висновок представляє читачеві висновки з цих ідей. Таким чином, у вступі, основній частині й висновках ідеї будуть представлені в одному і тому ж порядку. Наприклад, якщо ідей три, то у вступі вони можуть бути перераховані як три проблеми в певному логічному порядку (наприклад, пріоритетність), потім ці три проблеми будуть розглянуті і вирішені в тій же послідовності в основній частині тексту і, нарешті, узагальнені і представлені в вигляді трьох висновків взаємопов'язано – перший, другий і третій. Розглянуту метафору організації тексту відноситься саме до есе, тобто до навчального науково-дослідного тексту. Есе як академічний, тобто навчальний науковий або науково-дослідний текст. Про його складові мова буде йти у наступних темах.

Питання 4. Центральна модель базового академічного письма.

Центральна модель побудови есе, яку можна в схожих варіантах знайти майже в кожному закордонному підручнику з академічного письма, описує так зване п'ятиабзацне есе (five-paragraph essay). Зв'язок цієї моделі з гамбургер моделлю очевидна, але це вже не метафора і не ілюстрація, а справжня модель тексту. Вона має свої обмеження, оскільки великий академічний текст більший і складніший, зате вона дуже зручна для відпрацювання базових умінь академічного письма і є першим етапом на шляху до написання більш складних і серйозних робіт. Отже, в основі п'ятиабзацного есе лежить вже знайомий нам принцип тріади: текст складається з трьох частин (вступ, основна частина, висновок), а основна частина складається з трьох абзаців, кожен з яких розвиває один з трьох аспектів основної ідеї у відповідному порядку. У тому ж порядку основні аспекти ідеї доцільно навести у вступі, і всі три аспекти у вигляді висновків доцільно навести в заключній частині. Вигнуті стрілки зліва показують цей розвиток.

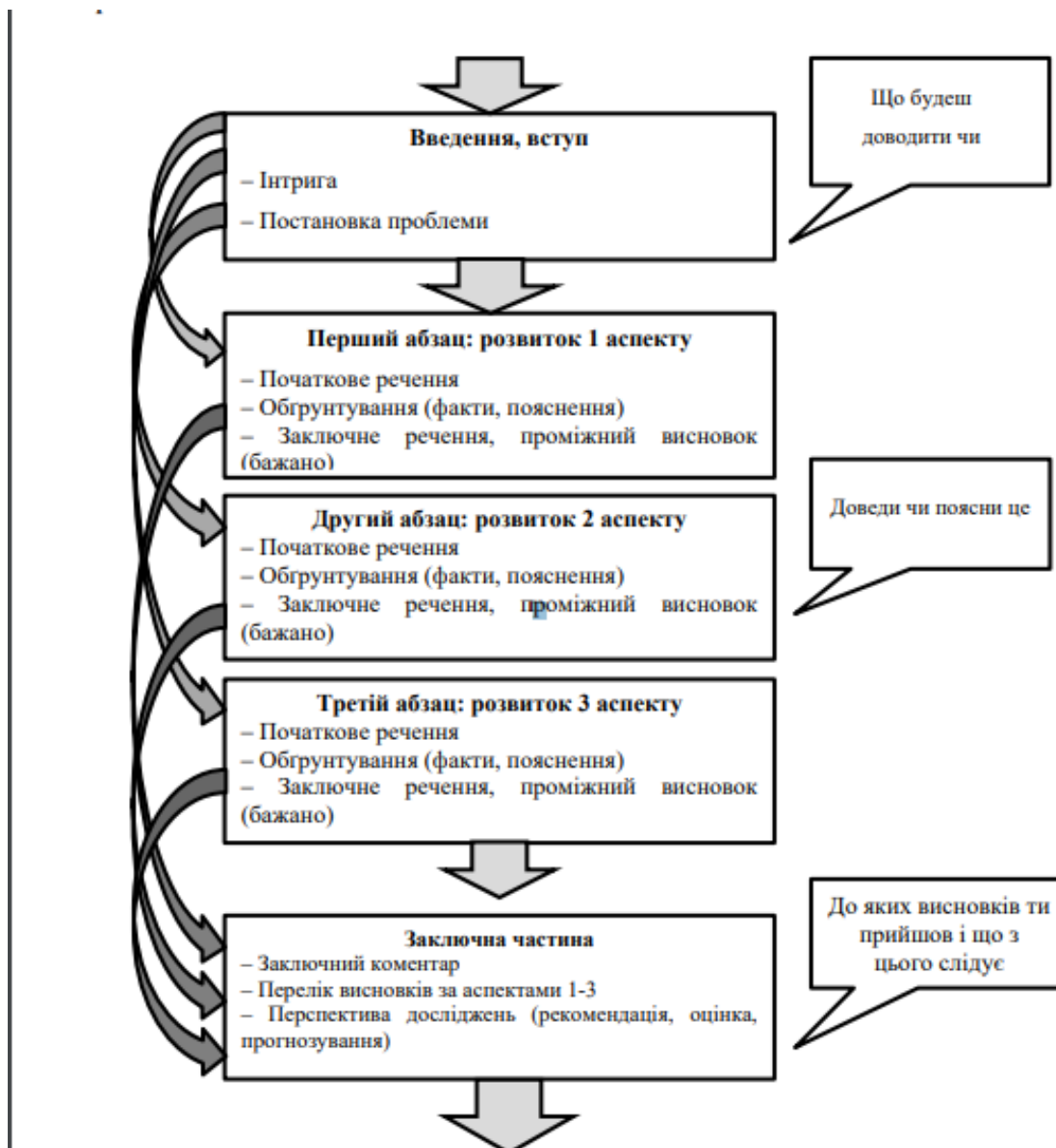

Рис. 2. Базова модель академічного тексту.

Крім того, кожен абзац має схожу структуру: в ньому є головне (вступне) речення, розвиток даного аспекту ідеї (легко здогадатися, що в ідеалі воно

Введення, вступ – Інтрига – Постановка проблеми Перший абзац: розвиток 1 аспекту – Початкове речення – Обґрунтування (факти, пояснення) – Заключне речення, проміжний висновок (бажано)

Другий абзац: розвиток 2 аспекту – Початкове речення – Обґрунтування (факти, пояснення) – Заключне речення, проміжний висновок (бажано)

Третій абзац: розвиток 3 аспекту – Початкове речення – Обґрунтування (факти, пояснення) – Заключне речення, проміжний висновок (бажано)

Заключна частина – Заключний коментар – Перелік висновків за аспектами 1-3 – Перспектива досліджень (рекомендація, оцінка, прогнозування) Що будеш доводити чи Доведи чи поясни це До яких висновків ти прийшов і що з цього слідує повинно спиратися на три факти) і бажано заклучне речення, завдання якого – здійснити зв’язний перехід до наступного абзацу і аспекту.

Звичайно, це ідеальна структура, і в реальному тексті не завжди все так симетрично і врівноважено. Короткі вертикальні стрілки в середині моделі показують теж певні

взаємозв'язки. Легко здогадатися, що ідеї, висловлені в академічному тексті, не виникають нізвідки і не йдуть в нікуди. По-перше, ще до роботи з текстом у автора є деякі знання, уявлення і думки, тобто власна позиція, яка і спонукає його писати (верхня стрілка), наявні знання і сформована точка зору є результатом опрацьованої інформації. По-друге, письменник не повинен ухилятися від теми і викладу власної позиції, яка пов'язує частини (абзаци) тексту і рухає думку від вступ до висновку (проміжні стрілки). І нарешті, висновки, до яких приходить письменник, мають певну мету за межами тексту (нижня стрілка). Оскільки це суспільний продукт, то читач повинен винести з нього щось нове, хтось може змінити свою позицію, а крім того, висновок може мати на увазі подальші дії або дослідження – перспективу дослідження. Таким чином, модель наочно демонструє, як організація тексту робить його цілісним і цілеспрямованим.

Питання 5. Риторична тріада.

Тепер, коли ми розглянули центральну модель базового академічного письма, корисно звернутися до ще однієї чудової системи, яка демонструє цілісність і цілеспрямованість тексту, але на більш високому рівні риторики і композиції. Ця система охоплює текст у всій його метамовній і мовленнєвій складності і спирається на три ключових поняття. Називаються вони фокус, організація і механіка.

Фокус академічного тексту будується за принципом правильного налаштування на предмет. Поставивши перед собою завдання розглянути якусь проблему, ви повинні розуміти, що це за проблема, чому її потрібно розглянути, і чим результат вашого розгляду може бути цікавий або корисний читачам (колегам, професійному співтовариству, вашим однокурсникам). У поле вашого зору обов'язково будуть потрапляти й інші, часом близькі до предмету дослідження проблеми або просто цікаві факти, але відволікатися на них ви не повинні. Один текст – одне завдання, одну тезу у введенні, один висновок у висновку. Кількість аспектів проблеми або аргументів, що підтримують лінію доказів, може бути різним, але всі вони повинні мати пряме відношення до справи. У нашій моделі це умовно показують центральні стрілки.

Друге – це організація тексту. Наша модель у вигляді блоків і бічних стрілок, звичайно, наочна, проте в житті все не так просто (предмет риторики і композиції). Припустимо, ви знаєте, що саме і на основі яких аргументів або методів ви доводите, проте все це якось не стикується: одному фрагменту ніяк не знайдеться місця, інші два не хочуть «склеюватися» між собою, а вступ розходиться з висновком. Можливо, «зайвої» деталі зовсім не повинно бути в цьому тексті, а в місці нестиковки не вистачає ще однієї деталі, про яку ви не подумали. Зрозуміло, організація будується навколо фокусу і допомагає логічно впорядкувати і організувати виклад. Іншими словами, організація тексту подібна інженерній конструкції, на якій тримається вся будівля. Подібні питання конструювання текстів ми з'ясували в курсі «Риторика».

І нарешті, третє – це механіка. Сюди потрапляє вся «матеріально-технічна» частина: слова, якими ви користуєтеся, синтаксис, граматики і частково стилістика. Погана механіка здатна зіпсувати навіть найорганізованіший і розумний текст. Він буде просто нечитабельним – наприклад, перевантаженим спеціальною термінологією, громіздкими реченнями, жахливими словосполученнями. Або, навпаки, виявиться набором рубаних, примітивних фраз і розмовних зворотів. До речі, слова-зв'язки або «сигнали переходу» (такі як «по-перше», «з іншого боку» або «навпроти») відносяться не стільки до механіки, скільки до організації тексту і, зрозуміло, допомагають утримати фокус. Таким чином, як базова модель академічного письма, так і аспекти риторики і композиції допомагають нам бачити текст як неподільне ціле і працювати з ним нелінійно.

Питання та завдання для самостійної роботи:

1. Які визначення тексту Вам відомі?
2. Поняття «текст» і «дискурс» тотожні?
3. Які є ознаки академічного дискурсу?
4. Що Вам відомо про класичні логічні прийоми організації тексту?
5. Які складові гамбургер-моделі?
6. Що таке п'ятиабзачне есе? Якою є його структура?
7. Які складові базової моделі академічного тексту?
8. Що розуміємо під поняттям «риторична тріада»?
9. Випишіть і внесіть у глосарій нові поняття даної теми.
10. Заповніть таблицю. Знайдіть визначення ключових понять теми та внесіть їх до таблиці.

поняття	визначення	Джерело, посилання
текст		
дискурс		

Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять із навчальної дисципліни «Академічна доброчесність університетської спільноти».

Практичне заняття № 1

Тема заняття. Академічна доброчесність. Етичний кодекс молодого вченого.

Мета заняття: ознайомити здобувачів із ключовими положеннями теми, надати теоретичні знання щодо етичного кодексу молодого вченого.

Обладнання: мультимедійний проектор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

План заняття:

1. Академічна доброчесність як запорука якісної вищої освіти.
2. Академічна культура: поняття, функції, складові.
3. Основні риси академічної культури.
4. Етичний кодекс молодого вченого.

Література:

Основна: 1, 3.

Додаткова: 1, 3, 6.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Що розуміється під поняттям академічна доброчесність?
2. Чому академічна доброчесність є запорукою якісної вищої освіти?
3. Які суттєві розрізняючі проблеми в освіті України і США відзначають дослідники?

4. Що включає поняття академічна культура?

5. Які є функції і складові академічної культури?

6. Що таке Етичний кодекс?

7. Випишіть визначення основних понять, в опорі на які сьогодні відбувається осмислення ключових положень академічної доброчесності. Визначення внесіть у глосарій.

1. Напишіть творче есе-роздум на одну з запропонованих тем:

- Академічна доброчесність як «секрет успіху».
- Академічна доброчесність як норма суспільних відносин.
- Академічна доброчесність як... (власний варіант).

Практичне заняття № 2

Тема заняття. Стандарти та принципи академічної доброчесності в закладі вищої освіти.

Мета заняття: ознайомити здобувачів зі стандартами, принципами академічної доброчесності, висвітлити об'єктивні та суб'єктивні чинники, що призводять до порушення принципів академічної доброчесності під час навчання, змалювати можливі шляхи подолання.

Обладнання: мультимедійний проектор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

План заняття:

1. Академічна доброчесність у сучасному закладі вищої освіти.
2. Дотримання засад академічної доброчесності у ЗВО України.
3. Наукова доброчесність.
4. Академічна доброчесність як інструмент забезпечення якості освіти.

Література:

Основна: 1, 3. Додаткова: 1, 3, 5, 6.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте сучасні реалії дієвості академічної доброчесності у сучасному освітньо-науковому просторі.
2. Я ви вважаєте, чому в сучасному вітчизняному освітньо-науковому просторі позитивна практика академічної доброчесності не представлена так широко як за кордоном?
3. Що передбачає дотримання академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти?
4. Наведіть відомі вам випадки плагіату і порушення принципів академічної доброчесності.
5. Запишіть питання, які залишилися у вас після ознайомлення з даною лекцією.
6. Випишіть і внесіть у глосарій нові поняття даної теми.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати презентацію, в якій відобразити власний погляд на проблему академічної доброчесності.
2. Завдання для обговорення в групі (магістранти презентують свої варіанти презентацій, потім обговорюють їх).
4. Обміркуйте об'єктивні та суб'єктивні чинники, що призводять до порушення принципів академічної доброчесності під час навчання, запропонуйте можливі шляхи подолання порушень. Заповніть таблицю за прикладом.

№	чинник	можливий шлях подолання
1	велика кількість письмових робіт, їхня однотипність	
2	неактуальність змісту запитам сучасності	
3	відсутність розуміння доцільності виконання завдань, окрім формального накопичення балів	
4	...	

5. Заповніть таблицю Скільки існує ключових цінностей академічної доброчесності? Зробіть співвідношення в таблиці (поставити відповідні номери) назв чесноти з її описом.

1	Чесність	Вимоги та очікування результатів роботи є чіткими та прозорими. Оцінювання має бути прозорим
2	Довіра	Здатність відстояти ключові цінності академічної доброчесності та власне перейти від слів до дій і є сміливістю
3	Повага	Кожен учасник навчального та наукового процесу несе відповідальність за його цілісність
4	Справедливість	Науковий та освітній процес – це взаємодія, під час якої усі учасники повинні з повагою ставитись до робіт одне одного. Повага в академічному середовищі повинна бути категорією взаємною
5	Відповідальність	Основа основ навчання та викладання і надання освітніх послуг. Саме завдяки чесності можлива реалізація усіх наступних ключових цінностей
6	Сміливість	Чеснота, що розбудовується на діях, а не на словах і означає, що усі учасники наукового процесу не бояться ділитись думками та ідеями. Теж саме стосується освітнього контексту, коли викладачі ставлять чіткі вимоги до робіт здобувачів та чесно їх оцінюють

Практичне заняття № 3

Тема заняття. Плагіат, як спосіб порушення та крадіжки інтелектуальної власності.
Мета: ознайомлення з поняттям плагіат, умовами та причинами появи.

Обладнання: мультимедійний проектор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

План заняття:

1. Розуміння плагіату з античності до сьогодні.
2. Види плагіату.
3. Умови і причини «епідемії плагіату» в Україні.
4. Плагіат у цифровому світі.
5. Формування академічної культури через ознайомлення здобувачів із поняттям інтелектуальної власності, основними правилами використання оригінальних текстів, цитування і оформлення покликань як спосіб недопущення плагіату.

Література:

Основна. 1, 3. Додаткова: 1, 3, 4, 5, 6.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Дайте поняття про академічний плагіат.
2. Назвіть і схарактеризуйте основні види й особливості академічного плагіату.
3. Яка існує класифікація академічного плагіату?
4. Який плагіат називається: дослівний плагіатом, мозаїчним плагіатом, рерайтом, компіляцією, фальсифікацією, реплікацією, републікацією?
5. Схарактеризуйте основні проблеми плагіату в студентських роботах.
6. Які є основні засоби протидії плагіату?
7. На що має бути орієнтована дієва система запобігання плагіату та боротьби з ним?
8. Запишіть питання, що залишилися у вас після ознайомлення з даною темою.
9. Випишіть і внесіть у глосарій нові поняття даної теми.

Вивчення найбільш поширених видів плагіату (заповнити таблицю за поданим зразком)

Види плагіату	визначення	Джерело, посилання
Дослівний плагіат	переписування першоджерела без змін і посилання.	Академічне письмо: навч. посібник / Уклад. Ревуцька С., Зінченко В. Кривий Ріг : 2019. 130 с. URL http://elibrary.donnuet .
Мозаїчний плагіат		
Неадекватне перефразування		
Рерайт		
Компіляція		
Фальсифікація		
Реплікація		
...		

Практичне заняття № 4

Тема заняття. Антиплагіатні програми та їх застосування.

Мета заняття: ознайомлення здобувачів з основними антиплагіатними програмами та застосуванням їх при перевірці наукових робіт.

Обладнання: мультимедійний проектор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

План заняття:

1. Антиплагіатна діяльність МОН.

2. Виявлення плагіату.
3. Антиплагіатні програми

Література:

Основна. 1, 3.

Додаткова: 1, 3, 4, 5, 6.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Схарактеризуйте антиплагіатну діяльність МОН.
2. Впровадження у закладах вищої освіти програм для виявлення плагіату.
3. Антиплагіатні програми.

Завдання 1. Сформулюйте тему і напишіть есе щодо плагіату, академічного шахрайства, академічної культури, доброчесності в освітній сфері.

Приклади: «Кодекс етики та гідності як частина академічної доброчесності», «Плагіат як треш студентського середовища», «Академічна нечесність в студентському середовищі» Завдання 2. Користуючись різними сервісами онлайн перевірки на плагіат:

- а) перевірте власні тексти (тези, статті, есе);
- б) порівняйте відсоток унікальності тексту на різних сервісах, чому так? Який сервіс рекомендуватимете одногрупникам і чому?

Практичне заняття № 5

Тема заняття. Порушення академічної доброчесності у вищій освіті. Види відповідальності за порушення академічної доброчесності.

Мета заняття: надати поняття про основні види порушень академічної доброчесності у вищій освіті, ознайомити з видами академічної відповідальності учасників освітнього процесу.

Обладнання: мультимедійний проєктор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

План заняття:

1. Види порушень академічної доброчесності у вищій освіті.
2. Відповідальність за порушення академічної доброчесності.
3. Відповідальність педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників за порушення академічної доброчесності.
4. Академічна відповідальність учасників освітнього процесу, встановлена спеціальними законами та внутрішніми положеннями ЗВО.

Література:

Основна. 1, 3.

Додаткова: 1, 3, 4, 5, 6.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте основні види порушень академічної доброчесності учасниками освітнього процесу в закладі вищої освіти.
2. Назвіть основні види відповідальності педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників за порушення академічної доброчесності.
3. Чи можуть заклади вищої освіти застосовувати додатково до визначених законом види академічної відповідальності?
4. Як ви вважаєте, санкції за одні й ті самі порушення для здобувачів молодших курсів мають бути м'якшими чи ні, ніж для здобувачів старших курсів і, тим більше, для педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників? Чому ви так вважаєте? Обґрунтуйте свою думку.
5. Випишіть і внесіть у глосарій нові поняття даної теми.
6. Заповніть таблицю «Порушення академічної доброчесності» та надайте стислу характеристику кожній позиції.

№	назва	характеристика
1	академічний плагіат	
2	самоплагіат	
3	фабрикація	
4	фальсифікація	
5	списування	
6	...	
7	...	

Практичне заняття № 6

Тема заняття. Основні засади академічного письма. Поняття академічної грамотності та його структура.

Мета заняття: ознайомлення здобувачів з основними засадами академічного письма й основними характеристиками поняття академічне письмо.

Обладнання: мультимедійний проєктор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

План заняття:

1. Три підгрупи вмінь, необхідних для успішного оволодіння навичками академічного письма:
 - a. академічна грамотність (читання, усна і письмова мова з урахуванням мети висловлювання; вираження думок за допомогою інструментарію дискусій і досліджень);
 - b. інформаційна грамотність (визначення інформаційних потреб і пошук джерел інформації; їх оцінка і переробка);
 - c. міжкультурна грамотність (знання про різні культури, зокрема про традиції і цінності).
2. Сучасне поняття академічної грамотності та його структура.
3. Три виміри академічного тексту.
 - a. Операційний вимір – це мова і організація тексту, тобто його фізичне втілення. Сюди відносяться структура тексту, абзацу та речення, а також використання мовних засобів. Іншими словами, це те, як особа пише, володіє мовою і технологіями створення тексту.
 - b. Культурний вимір – це знання предмета (як нових, так і класичних досліджень в даній області), розуміння обговорюваних питань в їх контексті, правильний вибір стилістики та мови в залежності від адресата і призначення тексту, тобто від жанру і дисципліни. Тобто, це інформованість автора щодо предмета письма, його читачів і прийнятих норм комунікації в конкретних умовах.
 - c. Критичний вимір – це ідеї, які генерує, обґрунтовує і доводить автор своїм текстом. Сюди входить вся лінія побудови доказів: від тези до зв'язування у цілісний текст. Іншими словами, це та сама власна ідея, яка спонукала автора написати текст, тим самим, надавши їй гласності і спонукавши інших до її обговорення.
4. Культура читання наукового тексту.
 - a. Переглядове читання спрямовується на попереднє ознайомлення із книгою і виділення ключових слів, зокрема, в анотації, змісті, передмові /вступі, окремих частинах тексту.
 - b. Ознайомлювальне читання передбачає загальне ознайомлення із змістом тексту та вияв його основної ідеї. Поглиблене читання – це детальне опрацювання наукового тексту, його аналіз та оцінка: виписування понять з їх поясненням; неодноразове перечитування окремих частин у тексті.

- с. Аналітико–критичне, творче читання спрямовується на постановку різного типу питань до тексту, сортування наукового матеріалу під певним кутом зору, коментарі до фрагментів наукового тексту, його рецензування.

Література:

Основна: 2.

Додаткова: 1, 3, 4.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Що передбачають металінгвістичні вміння і навички? 2
2. Які вміннями необхідні для успішного опанування академічним письмом?
3. Які складові тривимірної моделі Б. Гріна?
4. У чому полягає суть поглибленого читання, аналітико–критичного читання, переглядового читання?
5. У чому полягає суть концепції «персональний процес – практика – публічний продукт»?
6. Чому розвиток критичного мислення важливий для створення авторських оригінальних академічних текстів?

Завдання 1.

Замалюйте тривимірну модель Б. Гріна, назвіть і надайте характеристику кожній складовій (площині) моделі.

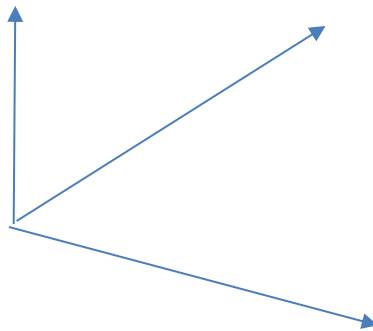

Рис. Тривимірна модель Б. Гріна.

Завдання 2.

Користуючись моделлю оцінювання академічного тексту, здійсніть оцінювання запропонованих текстів (статті зі збірника «Гуманізація навчально-виховного процесу»). Оформіть результати експертної оцінки у вигляді рецензії за таким алгоритмом:

1. Актуальність обраної теми;
2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій;
3. Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій;
4. Висловлюються рекомендації щодо їхнього використання;
5. Зауваження, рекомендації щодо змісту;
6. Висновок щодо відповідності публікації встановленим вимогам.

Переглянути приклади рецензій на статті можна за посиланням:
<http://vmv.kytmu.edu.ua/v/p07/recenzii.pdf>

Практичне заняття № 7

Тема заняття. Технології генерації та організації ідей в академічному тексті. Креативність та креативне мислення.

Мета заняття: ознайомити з основними технологіями генерації та організації ідей в академічному тексті.

Обладнання: мультимедійний проєктор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

План заняття:

1. Основні технології генерації та організації ідей.
2. Поняття креативності та креативного мислення.
3. Чотири стадії креативності Тоні Шварца.
4. Мозковий штурм як колективний методів роботи.
5. Візуалізація проблеми методом ментальних карт Тоні Б'юзена.
6. Метод «шести капелюхів» Едварда де Боно.

Література:

Основна: 2.

Додаткова: 1, 3, 4.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Що означає поняття «креативність»?
2. Що спільного і відмінного у поняттях творчість і креативність?
3. Що значить креативно мислити?
4. Які Ви знаєте стадії креативного мислення?
5. Які Ви можете надати поради для створення атмосфери, умов креативності?
6. Які методи пошуку нових ідей вам знайомі? У чому їх суть, недоліки і переваги?

Завдання (1 завдання на власний вибір).

1. Складіть схему та надайте визначення кожної стадії: «Чотири стадії креативності Тоні Шварца» (Насичення (saturation) → Інкубаційний період (incubation) → Спалах (illumination) → Верифікація (verification).)
2. Скласти ментальну карту для однієї із тем дисципліни (на вибір).
3. Використовуючи метод «мозкового штурму», знайдіть і запропонуйте альтернативні способи використання таких предметів: туалетний папір, канцелярська скріпка, коробка сірників, поліетиленовий пакет, свій варіант.
4. Підготуйте доповідь (1-2 стор.) і станьте учасником дискусії: «Які якості повинен мати креативний фахівець Вашої професійної галузі?» У тексті дайте відповідь і обґрунтуйте: «Чи можна розвинути бажані риси, щоб самореалізуватися як фахівець?»
5. Напишіть есе на тему: «Як виявляється креативність сучасних здобувачів у навчанні?»

Практичне заняття № 8

Тема заняття. Академічний текст як система.

Мета заняття: надати поняття про адемічний текст як систему, ознайомити з практикою синтезу й аналізу в академічному тесті.

Обладнання: мультимедійний проєктор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

План заняття:

1. Організація цілого тексту.
2. Практика нелінійної організації тексту.
3. Практика аналізу в адемічному тексті.
4. Практика синтезу в адемічному тексті.
5. Формулювання головної ідеї тексту – тези.

Література:

Основна: 2.

Додаткова: 1, 3, 4.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Надайте стислу характеристику організації цілого тексту.

2. Що передбачає синтез як метод вивчення предмету?
3. Що передбачає синтез в адемічному тексті?
4. Яка існує класифікація есе на основі зв'язку змісту і логічного порядку?
5. У чому полягає суть нелінійної організації тексту?

Завдання для самоконтролю та самостійної роботи.

Знайдіть у джерелах і наведіть приклади синтезу та аналізу в академічному тесті (вказіть джерело та посилання)

Практичне заняття № 9

Тема заняття. Проблемні питання академічної доброчесності у вищій школі України.

Мета ознайомити з основними проблемними питаннями академічної доброчесності у ЗВО України.

Обладнання: мультимедійний проєктор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

План заняття:

1. Законодавча база академічної доброчесності в Україні.
2. Реалізація Проєкту сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project).
3. Ключові питання академічної доброчесності у вищій школі.
4. Практичний досвід реалізації принципів академічної доброчесності у вищій школі України.

Література:

Основна: 1, 3.

Додаткова: 1, 3, 6.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Назвіть і поясніть основні принципи забезпечення академічної доброчесності.
2. Охарактеризуйте законодавче підґрунтя для сприяння розвитку академічної доброчесності в Україні.
3. Які основні напрямки діяльності визначено у Проєкті сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project).
4. Визначте ключові проблемні питання академічної доброчесності у вищій школі України.
5. Запишіть питання, що залишилися у вас після ознайомлення з даною лекцією.
6. Випишіть і внесіть у глосарій нові поняття даної теми.

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізувати досвід реалізації програми академічної доброчесності у ЗВО України. За переглянутими матеріалами написати доповідь (2-3 сторінки). В кінці доповіді обов'язкова наявність посилань на інтернет джерела.

Практичне заняття № 10

Тема заняття. Академічна культура й академічна доброчесність, як соціальний капітал сучасної вищої освіти України.

Мета заняття: ознайомити з особливостями етичних стандартів вищої освіти та проявів академічної (не)чесності у закладах вищої освіти.

Обладнання: мультимедійний проєктор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

План заняття:

1. Академічна культура та доброчесність, як соціальний капітал сучасного університету.
2. Етичні стандарти вищої освіти: від асоціацій до університетів.

3. Прояви академічна чесність у закладах вищої освіти.
4. Види академічної не доброчесності у закладах вищої освіти.
5. Академічне шахрайство як фундаментальна проблема академічної культури.

Література:

Основна: 1, 3.

Додаткова: 1, 3, 6.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Як Ви розумієте поняття академічна культура?
2. У чому полягають основні принципи академічної доброчесності сучасного університету?
3. Схарактеризуйте етичні стандарти вищої освіти.
4. Проналізуйте поняття академічне шахрайство, наведіть приклади його проявів і використання у ЗВО.

Завдання для самоконтролю та самостійної роботи (виконати 1 завдання на вибір).

5. Проведіть міні-дослідження західного досвіду покарання за нечесність. Підготуйте доповідь за знайденими матеріалами (1-2 сторінки тексту, наявність посилань на джерело).

Дидактичне забезпечення самостійної роботи.

Тема	Завдання	Рекомендована література	Форма контролю
1. Академічна культура: поняття, функції, складові.	Написати творче есе-роздум на одну з запропонованих тем: Академічна культура як «секрет успіху». Академічна доброчесність як норма суспільних відносин. Академічна культура як... (власний варіант). Знайти визначення ключових понять теми, визначення внести у глосарій на платформі Moodle.	1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с. 2. Щодо забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти/ Лист МОН № 1/9-565 від 26.10.17 року. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/mon-zacikavleno-shob-bilshe-kompanij-na-kshtaltplagiatpl-spivpracyovalo-z-ministerstvom-dlya-vdoskonalennya-antiplagiatnihperevirok-liliya-grinevich	Співбесіда, презентація творчого есе-роздуму, обговорення в групі. Перевірка визначень, внесених у глосарій.
2. Академічна недоброчесність в освітньому середовищі. Плагіат, види плагіату, протидія плагіату.	Сформулюйте тему і напишіть есе щодо плагіату, академічного шахрайства, академічної культури, доброчесності в освітній сфері. Приклади: «Кодекс етики та гідності як частина академічної доброчесності», «Плагіат як треш освітнього середовища», «Академічна нечесність в освітньому середовищі». Користуючись різними сервісами онлайн перевірки на плагіат: а) перевірте власні тексти (тези, статті, есе); б) порівняйте відсоток унікальності тексту на різних сервісах, чому так? Який сервіс рекомендуватимете однокласникам і чому?	Додаткова 1. Академічна доброчесність: виклики сучасності. Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян. Республіка Польща, Варшава, 2018. 162 с. 2. Кодекс академічної доброчесності молодого вченого. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2017. № 1. С. 357-360. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2017_1_50 . 3. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності/ Упоряд: В. Бахрушин, Є. Ніколаєв. 2019. 41 с. URL: http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/quality/wp-content/uploads/sites/25/2019/09/recommendatsii.pdf 4. Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності: Затверджено Рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 29.10.2019 р., НАЗЯВО. 2019. 24 с. 5. Фундаментальні цінності академічної доброчесності. Міжнародний центр академічної доброчесності. 2019. 39 с.	Співбесіда, презентація есе, обговорення в групі результатів, отриманих при перевірках власних текстів на сервісах.

3. Порухнення принципів академічної доброчесності та відповідальності.	Скласти ментальну карту «Види порушень академічної доброчесності та відповідальності». Знайти визначення ключових понять теми, визначення внести у глосарій на платформі Moodle.	1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с. 2. Академічне письмо: навч. посібник / Уклад. Ревуцька С., Зінченко В. Кривий Ріг. 2019. 130 с. URL: http://elibrary.donnuet.edu.ua/1644/1/	
4. Дотримання принципів академічної доброчесності і здобувачами вищої освіти	Груповий творчий проєкт на тему: «Кодекс честі нашої групи». 1. Здійснити аналіз базових положень кодексів честі українських ЗВО (3-4 на вибір). 2. Виокремити ключові положення кодексів честі. 3. Визначити права і обов'язки здобувачів. 4. Сформулювати кодекс честі для здобувачів групи. 5. Використовуючи сучасні інформаційні технології, створити мультимедійну презентацію результатів. 6. Презентувати проєкт.	3. Щодо забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти/ Лист МОН № 1/9-565 від 26.10.17 року. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/mon-zacikavleno-shob-bilshe-kompanij-na-kshaltplagiatpl-spivpracyuvalo-z-ministerstvom-dlya-vdoskonalennya-antiplagiatnihperevirok-liliya-grinevich 4. Академічна доброчесність: виклики сучасності. Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян. Республіка Польща, Варшава, 2018. 162 с. 5. Кодекс академічної доброчесності молодого вченого. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2017. № 1. С. 357-360. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2017_1_50 .	Захист творчого проєкту з презентацією результатів.
5. Основні засади академічного письма, характеристик і академічного тексту.	Користуючись моделлю оцінювання академічного тексту, здійсніть оцінювання запропонованих текстів (статті зі збірника «Гуманізація навчально-виховного процесу»). Оформіть результати експертної оцінки у вигляді рецензії за таким алгоритмом: 1. Актуальність обраної теми; 2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій; 3. Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій; 4. Висловлюються рекомендації щодо їхнього використання;	8. Академічне письмо: навч. посібник / Уклад. Ревуцька С., Зінченко В. Кривий Ріг. 2019. 130 с. URL: http://elibrary.donnuet.edu.ua/1644/1/	

	<p>5. Зауваження, рекомендації щодо змісту;</p> <p>6. Висновок щодо відповідності публікації встановленим вимогам.</p> <p>Переглянути приклади рецензій на статті можна за посиланням: http://vmv.kyumu.edu.ua/v/p07/r/ecenzii.pdf</p>		
6. Креативність і креативне мислення.	<p>1. Підготуйте доповідь (1-2 стор.) і станьте учасником дискусії: «Які якості повинен мати креативний фахівець Вашої професійної галузі?» У тексті дайте відповідь і обґрунтуйте: «Чи можна розвинути бажані риси, щоб самореалізуватися як фахівець?»</p>		Співбесіда, захист проєкту, презентація складеної ментальної карти.
7. Досвід реалізації програми академічної доброчесності у ЗВО України.	<p>Проаналізувати досвід реалізації програми академічної доброчесності у ЗВО України. За переглянутими матеріалами написати доповідь (2-3 сторінки). В кінці доповіді обов'язкова наявність посилань на інтернет джерела. Знайдіть приклади проявів академічної нечесності у закладах вищої освіти. Підготуйте доповідь за знайденими матеріалами (1-2 сторінки тексту, наявність посилань на джерело).</p>	<p>1. Академічна доброчесність: виклики сучасності. Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян. Республіка Польща, Варшава, 2018. 162 с.</p> <p>2. Фундаментальні цінності академічної доброчесності. Міжнародний центр академічної доброчесності. 2019. 39 с.</p>	Опитування, співбесіда, презентація підготованих матеріалів.
8. Програми академічної доброчесності в закладах вищої освіти провідних країн світу.	<p>Провести міні-дослідження зарубіжного досвіду покарання за нечесність, порушення академічної доброчесності. Підготувати доповідь/презентацію за знайденими матеріалами (1-2 сторінки тексту, наявність посилань на джерело).</p>		Опитування, співбесіда, презентація підготованих матеріалів.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ.

Вимоги до есе.

Есе (Французьке *essai* «спроба, проба, нарис», від лат. *exagium* «зважування») – літературний жанр прозового твору невеликого обсягу й вільної композиції.

Есе – самостійна творча робота здобувача. Мета есе полягає в розвитку навичок самостійного творчого мислення та письмового послідовного викладу власних думок. Есе дозволяє авторові навчитися чітко й грамотно формулювати думки, структурувати інформацію, використовувати основні категорії аналізу, виділяти причинно-наслідкові зв'язки, ілюструвати поняття відповідними прикладами, аргументувати свої висновки; володіти науковим стилем мовлення.

Есе повинне містити: чіткий виклад суті поставленої проблеми, включати самостійно проведений аналіз цієї проблеми з використанням концепцій і аналітичного інструментарію, розглянутого в рамках дисципліни, висновки, що узагальнюють авторську позицію з поставленої проблеми. Есе виражає індивідуальні враження та міркування автора з конкретного приводу або предмета й не претендує на вичерпне трактування. Відносно обсягу й функції межує, з одного боку, з науковою статтею й літературним нарисом (з яким есе нерідко плутають), з іншого боку – з філософським трактатом. Есеїстичному стилю властиві образність, рухливість асоціацій, нерідко антитиповість мислення, орієнтування на інтимну відвертість і розмовну інтонацію.

Структура есе:

Вступ: місія здобувача щодо розгляду теми есе, його авторське бачення або обґрунтування вибору цієї теми. Мета та завдання роботи – очікуваний результат роботи в цілому та конкретні результати, які будуть отримуватися в ході розкриття теми. На цьому етапі дуже важливо правильно сформулювати питання, на які ви збираєтеся знайти відповідь у ході свого дослідження. При роботі над вступом можуть допомогти відповіді на наступні питання: «Чи потрібно давати визначення термінам, що пролунали в темі есе?», «Чому тема, яку я розкриваю, є важливою в даний момент?», «Які поняття будуть залучені в мої міркування?», «Чи можу я розділити тему на трохи більше дрібних підтем?» і т. д.

Основна частина: теоретичні основи обраної проблеми й виклад основного питання. Ця частина припускає розвиток аргументації й аналізу, а також обґрунтування їх, виходячи з наявних даних, інших аргументів і позицій щодо питання. У цьому полягає основний зміст есе й це являє собою головні труднощі. Тому важливе значення мають підзаголовки, на основі яких здійснюється структурування аргументації; саме тут необхідно обґрунтувати (логічно, використовуючи дані або строги міркування) пропоновану тезу. Залежно від поставленого питання аналіз проводиться на основі наступних категорій: причина – наслідок, загальне – особливе, форма – зміст, частина – ціле, сталість – мінливість.

Висновок: узагальнення й аргументовані висновки до теми й т. д. Підсумовує есе або ще раз вносить пояснення, підкріплює зміст і значення викладеного в основній частині. Методи, що рекомендують для складання висновка: повторення, ілюстрація, цитата. Висновок може містити такий дуже важливий, що доповнює есе, елемент як взаємозв'язків з іншими актуальними темами та проблемами.

Рекомендації щодо використання інформаційних технологій.

Підвищення якості вищої освіти визначається використанням нових методів і засобів навчання. Широке застосування мультимедійних технологій здатне різко підвищити ефективність активних методів навчання для всіх форм організації навчального процесу: на етапі самостійної підготовки здобувачів, на лекціях і на практичних заняттях. Експериментально встановлено, що при усному викладі матеріалу за хвилину слухач сприймає і здатний обробити до однієї тисячі умовних одиниць інформації, а при «підключенні» органів зору до 100 тисяч таких одиниць. Тому абсолютно очевидна висока ефективність використання інформаційних технологій і мультимедійних засобів, основа яких – зорове та слухове сприйняття матеріалу.

Мультимедійні продукти й інформаційні технології представляють широкі можливості для різних аспектів навчання. Одними з основних можливостей і переваг інформаційних технологій і засобів мультимедіа у разі їх застосування у навчальному процесі являються:

- одночасне використання декількох каналів сприйняття здобувача в процесі навчання, за рахунок чого досягається інтеграція інформації, що доставляється різними органами чуттів;
- можливість симулювати складні реальні експерименти;
- візуалізація абстрактної інформації за рахунок динамічного представлення процесів;
- можливість розвинути когнітивні структури і інтерпретації здобувачів.

Мультимедійні засоби навчання й інформаційні технології, що використовуються, повинні відповідати системі психологічних, дидактичних і методичних вимог. До специфічних дидактичних умов відносять:

- адаптивність до індивідуальних можливостей здобувача;
- інтерактивність навчання;
- реалізація можливостей комп'ютерної візуалізації учбової інформації;
- розвиток інтелектуального потенціалу здобувача;
- системність і структурно-функціональна зв'язаність представлення матеріалу;
- забезпечення повноти (цілісності) і неперервності дидактичного циклу навчання.

З дидактичними вимогами тісно пов'язані методичні вимоги. Методичні вимоги до інформаційних технологій і мультимедійних засобів навчання враховують облік своєрідності й особливості конкретного учбового предмету, специфіку відповідної науки, її понятійного апарату, особливості методів дослідження її закономірностей, можливостей реалізації сучасних методів обробки інформації.

Мультимедійні засоби навчання повинні задовольняти наступним методичним вимогам: представлення навчального матеріалу з опорою на взаємозв'язок і взаємодію понятійних, образних і дієвих компонентів мислення; відображення системи термінів навчальної дисципліни у вигляді ієрархічної структури високого порядку; надання здобувачам можливості виконання різноманітних контролюючих тренувальних дій.

Поряд із дидактичними та методичними вимогами також виділяють ряд психологічних вимог, що впливають на успішність і якість створення мультимедійних засобів навчання. Представлення навчального матеріалу повинне відповідати не тільки вербально-логічному, але і сенсорно-перцептивному і представлінському рівнях когнітивного процесу. Його виклад необхідно орієнтувати на тезаурус і лінгвістичну композицію конкретного вікового контингенту і специфіку підготовки здобувачів.

В якості основного технічного засобу інформаційних технологій виступає комп'ютер, оснащений необхідним програмним забезпеченням і мультимедійним проектором. Комп'ютер не замінює собою викладача, а являється лише засобом здійснення педагогічної діяльності, його помічником. Завдяки своїм можливостям і розвитку технічних засобів інформаційні технології можуть застосовуватися при проведенні практично всіх видів навчальних занять. Аналіз педагогічної літератури і досвід викладання дозволили виділити декілька основних аспектів застосування засобів мультимедіа в навчальному процесі при проведенні різних видів занять. В процесі читання лекції лектор, маючи у своєму розпорядженні обмежений об'єм часу, викладає основні поняття курсу та дає направляючі вказівки і пояснення здобувачам до змісту самостійно вивченого матеріалу. В цих умовах для підвищення якості й ефективності навчання збільшується значення візуалізації освітньої інформації.

Викладач в мультимедіа лекційній аудиторії отримує замість дошки та крейди потужний інструмент для представлення інформації в різноманітній формі (текст, графіка, анімація, звук, цифрове відео та ін.). В якості джерела ілюстративного матеріалу в цьому випадку найбільш зручно використовувати CD ROM чи HTML документи. Мультимедійні лекції можна використовувати для викладання практично всіх курсів. Якість і ступінь засвоєння навчального матеріалу, а також вплив на активізацію пізнавальної діяльності, як показує практика і проведені дослідження, істотно зростає.

Таким чином, використання інформаційних технологій істотно покращує сприйняття й осмислення питань, що розглядаються здобувачами, створює більш комфортні умови для аудиторної роботи здобувачів і викладачів.

Традиційно на лекційних заняттях використовуються презентації – набір слайдів, представлених у певному порядку. Презентація демонструється на великому екрані за допомогою мультимедійного проектора і служить ілюстрацією до розповіді. В якості інформаційного наповнення презентації можуть бути використані різні види інформації

(текстова, аудіо, графічна, анімація, відео та ін.).

В якості методичних рекомендацій по застосуванню презентацій пропонується наступний алгоритм підготовки до заняття:

- визначити тему, ціль і тип заняття;
- скласти тимчасову структуру лекції, у відповідності з основною ціллю намітити задачі і необхідні етапи для їх досягнення;
- продумати етапи, на яких необхідні інструменти мультимедіа;
- із резервів комп'ютерного забезпечення відбираються найбільш ефективні засоби;
- розглядається доцільність їх застосування в порівнянні з традиційними засобами;
- відібрані матеріали оцінюються по часу: їх тривалість не повинна перевищувати санітарних норм, рекомендується продивитись і врахувати інтерактивний характер матеріалу;
- створюється часова розгортка лекції;
- при нестачі комп'ютерного ілюстративного матеріалу чи програмного матеріалу проводиться пошук в бібліотеці або мережі інтернет;
- із знайденого матеріалу складається презентаційна програма.

Створюючи лекцію із застосуванням мультимедіа, рекомендується керуватись такими критеріями відбору інформації:

- зміст, глибина і об'єм навчальної інформації повинні відповідати пізнавальним можливостям здобувачів, враховувати їх інтелектуальну підготовку та вікові особливості;
- слайди презентації повинні містити тільки основні моменти лекції (основні визначення, схеми, анімаційні та відео фрагменти, що відображають сутність вивчаючих явищ);
- при відборі матеріалу для зорового ряду опису моделі уникати дальніх планів і дрібних деталей;
- слід уникати великих текстових фрагментів. Недопустимо використовувати для читання тексту полоси прокрутки чи кнопки переходу від екрану до екрану;
- виділяти в текстах найбільш важливі моменти, використовуючи напівжирний чи курсивний шрифт;
- загальна кількість слайдів не повинна перевищувати 20–25;
- не варто перенавантажувати слайди різноманітними спец ефектами, інакше увага здобувачів буде зосереджена саме на них, а не на інформаційному наповненні слайду;
- на рівень сприйняття матеріалу великий вплив має кольорова гама слайда, тому необхідно підібрати правильне забарвлення презентації, щоб слайд добре «читався»;
- необхідно чітко розрахувати час на показ того чи іншого слайду, щоб презентація була доповненням до лекції, а не навпаки.

Таким чином, мультимедійні засоби навчання дозволяють:

- підвищити інформативність лекції;
- стимулювати мотивацію навчання;
- підвищити наочність навчання за рахунок структурної надмірності;
- здійснити повтор найбільш складних моментів лекції (тривіальна надмірність);
- реалізувати доступність і сприйняття інформації за рахунок паралельного представлення інформації в різних модальностях: візуальної і слухової (перманентна надмірність);
- організувати увагу аудиторії в фазі її біологічного зниження (25–30 хвилин після початку лекції та останні хвилини лекції) за рахунок художньо-естетичного виконання слайдів-заставок або за рахунок доцільно застосованої анімації та звукового ефекту;
- здійснити повтор (перегляд, коротке відтворення) матеріалу попередньої лекції;
- створити викладачу комфортні умови роботи на лекції.

Для проведення практичних занять інформаційні технології використовуються не так часто. Проте, як показали сучасні дослідження в області освітніх технологій, саме тут знаходяться великі резерви для підвищення ефективності навчання. При проведенні практичних занять також доцільно використовувати презентації, проте тут є свої особливості. Презентацію можна демонструвати як за допомогою проектора, так і (при проведенні занять в комп'ютерному класі) на екранах моніторів. При проведенні таких видів занять доцільно використовувати презентації як частину заняття, наприклад, у вступній частині заняття для повторення раніше пройденого матеріалу. Вимоги до презентації для практичних занять майже ті самі, що і для

лекції. Основна схема застосування інформаційних технологій і мультимедійних засобів на практичних заняттях полягає в тому, щоб спочатку підпорядкувати дії логіці, що задається цими засобами, а потім – цілями та задачами діяльності, отримавши нові можливості досягнення результатів навчальної діяльності. На першому етапі мультимедійний засіб або ресурс виступає предметом навчальної діяльності, в ході якої набуваються знання про роботу засобу, вивчаються мови та прийоми, засвоюються навички роботи. На другому етапі мультимедійних ресурс перетворюється в засіб вирішення будь-яких навчальних або професійних завдань.

Рекомендації до складання ментальної карти (інтелектуальної карти).

Ментальна карта (mind-map, mindmapping) – це графічне відображення процесів багатовимірного мислення. Ментальні карти є зручною, ефективною технікою візуалізації мислення та альтернативного запису. Суть побудови ментальної карти полягає в тому, щоб за допомогою зрозумілих символів, образів, об'єктів, асоціацій, якими мислить людина, наочно зобразити карту знань на обрану тему.

Сфера застосування:

- Генерація ідей, їх аналіз у пошуках рішення, узгодження і впровадження потенційного рішення.
- Упорядкування інформації у вигляді логічного ланцюжка подій, ідей і фактів.
- Опрацювання інформації. Техніка майнд меппінг дозволяє читати швидше, запам'ятовувати більше, краще концентруватися.
- Стратегічне думання: можливість поглянути на проблематику повністю та враховуючи всі особливості. Складання планів, розуміння своїх цілей, опис напрямків діяльності.
- Вийти за рамки своїх же власних обмежень.

Згадаємо класичне застосування – ведення конспектів. Інтелектуальні карти для цього підходять краще за звичайні нотатки. Їхнє створення займає менше часу, ніж написання великого об'єму тексту, крім цього, таке відображення інформації саме по собі є логічно організованим. Кожна карта пам'яті є унікальною і зберігається в пам'яті як цілісний об'єкт. Карти пам'яті є потужним інструментом для роботи із асоціаціями. Записуючи, а потім переглядаючи ідеї, знаходяться нові зв'язки між концепціями, які були непоміченими до того. Крім того, сам спосіб малювання карти переводить мозок у режим креативності. Допомагає у створенні презентацій та проєктів ідей, в яких відображено хід думок.

Правила створення:

Для ефективного користування будь-яким інструментом необхідно ознайомитися з інструкцією. 10 простих правил створення карт:

1. Починаємо з центральної ідеї посередині чистого аркушу, використовуючи малюнок і хоча б 3 кольори.
2. Вибираємо ключові слова і друкованим текстом наносимо на гілки, використовуючи верхній та нижній регістр. Можна додавати картинки, символи, коди.
3. Кожен елемент (слово/картинка) повинен мати власну гілку.
4. Лінії повинні бути з'єднані, починаючи від центральної ідеї.
5. Центральні лінії товстіші, органічні і текучі. Всі наступні гілки тонші в залежності від радіального розходження від центру.
6. Робимо лінії такої ж довжини, як і слово/картинка.
7. Використовуємо кольори на власний розсуд і на всій карті пам'яті.
8. Розробляємо свій особистий стиль майнд меппінгу.
9. Використовуємо акценти і показуємо асоціації на своїй карті пам'яті.
10. Зберігаємо ясність інтелектуальної карти, використовуючи радіальну ієрархію в цифровому порядку або охоплюючи всі гілки.

Веб-сервіси для створення ментальних карт:

[Mindomo](#) - програмне забезпечення створення діаграм зв'язків за допомогою Інтернету.

До 3-х карт в безкоштовному режимі

[MindMeister](#) - Веб 2.0 додаток для побудови діаграм зв'язків, підтримує експорт у pdf, FreeMind (. Mm), MindManager 6 (. Mmap), а також у документ. Rtf або у вигляді зображення (. Jpg, Gif, Png). До 3-х карт в безкоштовному режимі.

[Bubbl.us](#) - інтернет-сервіс спільного створення діаграм зв'язків. Безкоштовно можна

створити до 3-х діаграм, і це єдине обмеження.

[SpiderScribe](#) - безкоштовний сервіс (Adobe Flash). У вузлах карти можуть міститися: простий текст, картинка (jpg, png), дата (календар), карта (GoogleMap), або прикріплений файл. Експорт до jpg і png. Підтримується спільна робота над картою. Інтерфейс англійська, з підтримкою кирилиці.

FreeMind - вільна програма для створення карт пам'яті. FreeMind написана на Java і розповсюджується згідно із загальною публічною ліцензією GNU. Програма має розширені можливості експортування. Експорт XHTML дозволяє створити карту-схему з розгалуженою структурою і посиланнями на зовнішні джерела.

Перелік питань до заліку з дисципліни «Академічна доброчесність університетської спільноти».

1. Академічна доброчесність як важлива складова державної політики у сфері освіти.
2. «Академічна доброчесність» як дефініція Закону «Про вищу освіту».
3. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти, педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками.
4. Порухення академічної доброчесності.
5. Академічна доброчесність у сучасному освітньо-науковому просторі.
6. Практика дотримання засад академічної доброчесності в навчальних закладах.
7. Наукова доброчесність, як запорука стабільного розвитку освіти та науки.
8. Плагіат і порушення принципів академічної доброчесності.
9. Академічна доброчесність як «секрет успіху» або норма суспільних відносин.
10. Основні види порушень академічної доброчесності.
11. Відповідальність за порушення академічної доброчесності.
12. Основні види відповідальності педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників за порушення академічної доброчесності.
13. Види академічної відповідальності учасників освітнього процесу, встановлені спеціальними законами та внутрішніми положеннями закладу вищої освіти.
14. Застосування заходів академічної відповідальності в закладі освіти.
15. Формування мотивації педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників до дотримання академічної доброчесності.
16. Студентство та проблеми академічної доброчесності.
17. Основні вимоги до викладачів щодо дотримання академічної доброчесності.
18. Створення атмосфери академічної доброчесності у закладі вищої освіти.
19. Кодекс академічної доброчесності в українських і зарубіжних університетах.
20. Поняття про академічний плагіат.
21. Основні види й особливості академічного плагіату.
22. Класифікація академічного плагіату.
23. Проблеми плагіату в студентських роботах.
24. Плагіат як форма академічного шахрайства.
25. Програми, що спрямовані на виявлення плагіату.
26. Проблемні питання академічної доброчесності у вищій школі.
27. Вектори розвитку академічної доброчесності у вищій школі України.
28. Основні характеристики поняття академічного письма.
29. Моделі академічного тексту.
30. Академічна доброчесність як запорука якісної вищої освіти.
31. Академічна культура: поняття, функції, складові.
32. Основні риси академічної культури.
33. Етичний кодекс молодого вченого.
34. Види порушень академічної доброчесності у вищій освіті.
35. Відповідальність за порушення академічної доброчесності.
36. Відповідальність педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників за порушення академічної доброчесності.
37. Сучасне поняття академічної грамотності та його структура.
38. Культура читання наукового тексту.
39. Основні технології генерації та організації ідей.
40. Поняття креативності та креативного мислення.
41. Ключові питання академічної доброчесності у вищій школі.
42. Академічна культура та доброчесність, як соціальний капітал сучасного університету.